Maastricht University

Maastricht Graduate School of Governance

NOVI METODI CILJANJA ZA BOSNU I HERCEGOVINU: Drugi dio

Ocjena efekata alternativnih metoda ciljanja na siromaštvo u Republici Srpskoj

februar 2014.

Sadržaj

1 Uvod 5

2 Metodologija 7

2.1 Simulirani scenariji 7

2.2 Razlozi za upotrebu ekstrapoliranog budžeta iz Ankete o potrošnji domaćinstava 2011 na ocjenu efekata alternativnih metoda ciljanja na siromaštvo u RS 9

2.3 Metode ciljanja 13

2.4 Ciljne grupe 14

2.5 Simulirane vrste naknada 14

Nivoi naknada 16

2.6 Linija siromaštva 17

3 Prezentacija i tumačenje rezultata 18

3.1 Dobitnici i gubitnici 18

3.2 Raspodjela i adekvatnost naknada 22

3.3 Efekat na siromaštvo 32

3.4 Kratki pregled rezultata 45

4 Zaključci, preporuke za politike 46

Reference 47

Dodatak I: 48

Dodatak II 56

Spisak tabela

Tabela 1. Budžet RS u KM (2011.): Scenario I 8
Tabela 2. Budžet RS u KM (2011.): Scenario II 8
Tabela 3. Budžet RS u KM (2011.): Scenario III 8
Tabela 4. Koeficijenti za izračunavanje naknada po razredima, obuhvat programa 15% i 20% 15
Tabela 5. Nivoi naknada kod različitih opcija naknada, u KM, scenario I - III 16
Tabela 6. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, dječiji dodatak, scenario I, RS 18
Tabela 7. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario I, RS 19
Tabela 8. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model potrošnje za električnu energiju, scenario I, RS 19
Tabela 9. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario II, RS 20
Tabela 10. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model potrošnje za el. energiju, scenario II, RS 20
Tabela 11. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario III, RS 21
Tabela 12. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model potrošnje za električnu energiju, scenario III, RS 21

Tabela A 1. Poređenje budžeta izvedenih iz administrativnih podataka sa budžetima projiciranim na osnovu podataka APD 2011. 49
Tabela A 2. Proračun nivoa naknada i budžeta, scenario I, RS 50
Tabela A 3. Proračun nivoa naknada i budžeta, scenario II, RS 51
Tabela A 4. Proračun nivoa naknada i budžeta, scenario III, RS 52
Tabela A 5. Udio naknada u ukupnoj potrošnji korisničkih domaćinstava poslije transfera, po kvantilama, scenario I, RS 53
Tabela A 6. Udio naknada u ukupnoj potrošnji poslije transfera, po kvantilama, scenario II, RS 54
Tabela A 7. Udio naknada u ukupnoj potrošnji poslije transfera, po kvantilama, scenario III, RS 55

Spisak slika i grafikona

Slika 1. Preraspodjela civilnih naknada novim metodima ciljanja 11

Grafikon 1. Raspodjela ukupnih naknada usmjerenim putem modela indirektnog imovinskog cenzusa u kombinaciji sa kategorijskim ciljanjem (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario I, RS 22

Grafikon 2. Raspodjela ukupnih naknada usmjerenim putem modela potrošnje za električnu energiju u kombinaciji sa kategorijskim ciljanjem (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario I, RS 23

Grafikon 3. Udio ukupnih naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju u kombinaciji s kategorijskim ciljanjem, prva kvantila potrošnje, scenario I, RS 23

Grafikon 4. Raspodjela ukupnih naknada usmjerenim putem modela indirektnog imovinskog cenzusa (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario II, RS 25

Grafikon 5. Raspodjela naknada usmjerenim putem modela potrošnje za električnu energiju (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario II, RS 26

Grafikon 6. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, prva kvantila potrošnje, scenario II, RS 26

Grafikon 7. Raspodjela naknada usmjerenim putem modela indirektnog imovinskog cenzusa (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario III, RS 28

Grafikon 8. Raspodjela naknada usmjerenim putem modela potrošnje za električnu energiju (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario III, RS 28

Grafikon 9. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, prva kvantila potrošnje, scenario III, RS 29

Grafikon 10. Raspodjela jedinstvenih naknada ciljanih za najsiromašnijih 10% populacije (u%), model indirektnog imovinskog cenzusa, po scenarijima, RS 30

Grafikon 11. Raspodjela stepenovanih naknada ciljanih za najsiromašnijih 15% populacije (u%), model indirektnog imovinskog cenzusa, po scenarijima, RS 30

Grafikon 12. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, najefikasnije opcije naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, po scenarijima, RS 31

Grafikon 14. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario I, RS 35

Grafikon 15. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model potrošnje za električnu energiju, scenario I, RS 36

Grafikon 16. Stope siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, scenario II, RS 37

Grafikon 17. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario II, RS 39

Grafikon 18. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model potrošnje za električnu energiju, scenario II, RS 40

Grafikon 19. Stope siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, scenario III, RS 41

Grafikon 20. Jaz siromaštva (u 000 KM), odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario III, RS 42

Grafikon 21. Jaz siromaštva (u 000 KM), odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model potrošnje za električnu energiju, scenario III, RS 43

1 Uvod

Sistemi socijalne zaštite služe – između ostalog – da ublaže ekstremno siromaštvo putem redistribucije i predstavljaju posljednje rješenje za osiguranje osnovnog životnog standarda za osobe u stanju nužde. Da bi se ovaj cilj mogao postići, sistemi socijalne zaštite treba da budu adekvatni, tj. da se sastoje od pojedinačnih programa koji osiguravaju potpuni obuhvat i značajne nivoe prava za bilo koji podskup populacije kom su namijenjene za pomoć. Istovremeno, oni treba da teže da se prava osiguravaju na rentabilan način, tako što će najveći dio programskih resursa biti usmjeren namjeravanoj ciljnoj grupi, a na administrativnim troškovima će se štediti (v. Grosh, del Ninno, Tesliuc & Ouerghi, 2008.).

Precizno ciljanje naknada prema onima čije su potrebe najveće je suštinski bitno kad se teži ostvarenju ovog cilja na finansijski održiv način. Kada se uzme u obzir da je Bosna i Hercegovina jedna od zemalja koje najviše troše na socijalnu zaštitu u regionu Evrope i Centralne Azije ali istovremeno uspijeva da dosegne do tek malog dijela siromašnih, te da su njene naknade u načelu regresivne, sadašnja efikasnost/učinkovitost ciljanja njenih socijalnih transfera je daleko od optimalne. Cilj ovog izvještaja je da se razviju alternativni mehanizmi ciljanja nebudžetskih naknada za civilno stanovništvo u Bosni i Hercegovini da bi došlo do poboljšanja efikasnosti/učinkovitosti ciljanja, pojačanog smanjenja siromaštva i pojačanih distributivnih efekata ovih socijalnih transfera.

Pošto je u Bosni i Hercegovini teško verifikovati prihode zbog velikog udjela neformalne ekonomije, jednostavni mehanizam prihodovnog cenzusa (PC) bio bi neadekvatan mehanizam ciljanja u ovoj zemlji. Umjesto toga, razmatrano je nekoliko drugih mehanizama koji koriste lako uočljive karakteristike domaćinstava kao zamjenski indikator za prihode domaćinstva, uključujući tu indirektne imovinske cenzuse, dodatne filtere za postojeće prihodovne cenzuse kategorijsko ciljanje i druge/hibridne forme ciljanja. Na osnovi postojeće statistike o raširenosti siromaštva u Bosni i Hercegovini, postavljen je cilj da se maksimizira poboljšanje blagostanja za najsiromašnijih 20% populacije. Povrh dopiranja do većeg dijela ove grupe, poboljšana efikasnost/učinkovitost ciljanja će, teoretski, rezultirati unapređenjem efikasnosti, što znači da bi trebalo i da se smanji broj domaćinstava koja su pogrešno obuhvaćena programom budžetskih naknada za civilno stanovništvo.

Gore opisani metodi ciljanja budžetskih novčanih transfera provjeravanih prihodovnim cenzusom u Bosni i Hercegovini ukazuju da novokalibrirani model indirektnog imovinskog cenzusa rezultira najefikasnijim ciljanjem kada se radi o identifikaciji najsiromašnijih 20% stanovništva. Kad se model zasnuje odvojeno na ruralnom i urbanom stanovništvu, efikasnost/učinkovitost ciljanja se dodatno poboljšava, što je posljedica činjenice da odvojeni modeli potrošnje za urbana i ruralna područja preciznije registruju različite uslove života u urbanim i ruralnim dijelovima entiteta. Ovo posebno važi za RS. Pored preciznijeg ciljanja, indirektni imovinski cenzus ima prednost da registruje višedimenzionalno siromaštvo umjesto da se fokusira na prihodovno siromaštvo.

Uprkos ovih prednosti, indirektni imovinski cenzus ima više nedostataka. Pored činjenice da je teško objasniti njegove kriterije za kvalifikaciju, pošto mogu izgledati proizvoljno, i da ih treba redovno podešavati zbog njihove osjetljivosti na manipulacije, tu je i činjenica da je indirektni imovinski cenzus rigidan u smislu da ne može brzo da registruje ekonomske promjene. Još jedan nedostatak je taj da je u početnoj fazi, u administrativnom smislu, veoma zahtjevan.

Preciznije rečeno, prilagođavanje administrativne strukture za implementaciju indirektnog imovinskog cenzusa može prouzročiti više administrativne troškove u fazi restrukturisanja.

Ovo je dio II materijala o novim metodima ciljanja za Bosnu i Hercegovinu. U dijelu I, simulirali smo nove metode ciljanja i analizirali njihov potencijalni efekat na obuhvat najugroženije populacije i distribuciju potencijalnih korisnika u odnosu na distribuciju prihoda. Analiza u dijelu I je pokazala da će prijelaz na indirektni imovinski cenzus (proxy-means test – PMT) radi identifikacije najsiromašnijih domaćinstava poboljšati stope obuhvata i distribucije postojećih budžetskih transfera. Alternativno, korištenje informacija o potrošnji domaćinstava na električnu energiju poslužilo bi također kao jednostavan indikator za identifikaciju domaćinstava u stanju socijalne potrebe.

Dok se u dijelu I razmatralo samo da li bi po novoj metodologiji dato domaćinstvo ili pojedinac uživali neko pravo, u dijelu II se simulira dodjela različitih transfera i analizira distributivni efekat novih transfera, njihova adekvatnosti i efekat na smanjenje siromaštva. Sadašnji nivo sredstava za budžetske transfere upotrijebljen je kao polazište za utvrđivanje nivoa naknada. Nakon razgovora sa zainteresovanim akterima u vladama oba entiteta, a posebno tokom okruglih stolova “Nove metode ciljanja za BiH – dio I”, koje su održane 24. oktobra (u Sarajevu) i 25. oktobra (u Banjoj Luci), tim se naposlijetku opredijelio za slijedeća tri budžetska scenarija za ovu simulaciju.

Glavni metod ciljanja na kome je razrađivan ovaj izvještaj je model PMT za identifikaciju siromašnih, uz diferencijaciju između urbanih i ruralnih područja. Razmatrali smo i primjenljivost jednog hibridnog metoda, korištenjem troškova za električnu energiju da se izdvoje siromašna domaćinstva. U skladu s prvim dijelom ovog izvještaja, za analizu su korišteni najsvježiji podaci dostupni iz Ankete o potrošnji domaćinstava (Household Budget Survey – HBS) za 2011.

Izvještaj je strukturiran ovako: u poglavlju 2 opisuju se scenariji i metodologija korištena u ovoj simulaciji. Poglavlje 3 prezentira rezultate simulacije za FBiH i RS (u odvojenim izvještajima) i poredi simulirane scenarije sa rezultatima postojećeg sistema. I na kraju, poglavlje 4 sadrži zaključak i preporuke za politike.

Ovaj izvještaj pripremio je tim Postdiplomske škole za upravu iz Mastrihta (Maastricht Graduate School of Governance), u sastavu: Franciska Gasman (vođa tima), Eli Stojkova i Dafne Fransoa, uz podršku konsultanata IBHI-ja.

2 Metodologija

2.1 Simulirani scenariji

Simulirana su tri različita scenarija. Ovi scenariji se razlikuju u pogledu raspoloživog budžeta i metoda ciljanja (ciljanja samo na osnovu potreba, primjenom PMT ili hibridnog modela naspram kategorijskog ciljanja s primjenom PMT ili hibridnog modela). Za sva tri scenarija važi da će postojeće naknade biti zamijenjene novim transferima. Tabele 1 – 3 pokazuju koje će se naknade eliminirati za koji scenario kao i odgovarajući budžet koji će se koristiti za stimulacije. To znači da po svakom scenariju imamo gubitnike (domaćinstva koja više neće primati transfere) i dobitnike (domaćinstva koja ranije nisu primala transfere). Obratite pažnju da, u scenarijima II i III, naknade čija je svrha "osiguranje jednakih mogućnosti", nisu zamijenjene. Prema tome, za razliku od scenarija I, u scenarijima II i III naknada za tuđu njegu i pomoć i dječiji dodatak ostaju nedirnuti.

- Scenario I
  - budžet: sve civilne budžetske naknade i naknade za dječiji dodatak (v. Tabelu 1)
  - Transferi se zamjenjuju sa: (i) kategorijskim (na pravima zasnovanim) transferima za invalide i djecu do šest godina; (ii) transferom zasnovanim na stvarnim potrebama koji cilja pojedince koji žive u siromašnim domaćinstvima.
- Scenario II
  - budžet: većina civilnih naknada, izuzev naknade za tuđu njegu i pomoć za invalide (Tabela 2)
  - Transferi se zamjenjuju sa: jedinstvenim programom zasnovanim na stvarnim potrebama koji cilja pojedince koji žive u siromašnim domaćinstvima.
- Scenario III
  - budžet: scenario II plus iznosi koji se izdvajaju za lične invalidnine boraca i porodična invalidnina (v. Tabelu 3);
  - transfere će zamijeniti: jedinstveni program zasnovan na stvarnim potrebama koji cilja pojedince koji žive u siromašnim domaćinstvima, jednako kao i u scenariju II.

Za izračunavanje budžeta za kasnije simulacije, ekstrapolirali smo iznose dobijene iz podataka Ankete o potrošnji domaćinstava (APD 2011.). Tabele 1 – 3 prikazuju mjesečni budžet za svaku naknadu[1]. Na primjer, raspoloživi budžet za stalnu finansijsku pomoć je 221.645 KM.

Obratite pažnju da se ovi ekstrapolirani budžeti razlikuju od odgovarajućih iznosa dobijenih proračunima na osnovu podataka za budžet RS za 2011. koje su dostavila ministarstva i centri za socijalni rad (vidi: Tabela A1 u Dodatku). Te razlike su, procjenjujemo, rezultat činjenice da mnogi povratnici u Republici Srpskoj imaju status civilnih žrtava rata u Federaciji BiH i primaju novčane naknade iz budžeta FBiH – tim prije što su te naknade u FBiH više nego u RS. Razlog što smo odlučili da koristimo ekstrapolirane iznose je činjenica da je za drugi scenario ukupni iznos za civilne žrtve rata dobijen na osnovu administrativnih podataka bio znatno manji nego ekstrapolirani iznos. Radi dosljednosti, onda smo koristili ekstrapolirani budžet za sve scenarije.[2]

[1] Obratiti pažnju da budžetske alokacije za "naknadu za samohranost" i "dodatnu materijalnu podršku za RVI" nedostaju zbog činjenice da niko od anketiranih u APD 2011. nije prijavio da prima ove naknade.

[2] Treba napomenuti da su za prvi i treći scenario ukupni ekstrapolirani iznosi manji nego iznosi dobijeni iz administrativnih podataka, što može dovesti do potcjenjivanja stvarnih efekata simuliranih u ovim scenarijima.

Tabela 1. Budžet RS u KM (2011.): Scenario I

Kategorija naknade	*Ekstrapolirani mjesečni budžet (APD 2011.)*
Naknade socijalne pomoći	
Stalna novčana pomoć	221.645
Dječija zaštita	
Dječiji dodatak	1.306.885
Civilni (ne-ratni) invaliditet	
Njega i pomoć druge osobe – za invalide	422.686
Civilne žrtve rata (CŽR)	
Lična invalidnina (LI)	572.876
Njega i pomoć druge osobe	129.912
Porodična invalidnina (PI)	218.440
Dodatna novčana pomoć korisnicima LI i PI	29.662
Naknada članovima porodica korisnika LI i PI koji ne mogu da rade	9.209
Naknada za samohranost za korisnike LI i PI	
UKUPNO ***Simulirani budžet za Scenario I***	***2.911.314***

Izvor: Proračuni autora na osnovu APD 2011.

Tabela 2. Budžet RS u KM (2011.): Scenario II

Kategorija naknade	*Ekstrapolirani mjesečni budžet (APD 2011.)*
Naknade socijalne pomoći	
Stalna novčana pomoć	221.645
Civilni (ne-ratni) invalidi	
Lična invalidnina	290.379
Civilne žrtve rata (CŽR)	
Lična invalidnina (LI)	572.876
Porodična invalidnina (PI)	218.440
Dodatna novčana pomoć korisnicima LI i PI	29.662
Naknada članovima porodica korisnika LI i PI koji ne mogu da rade	9.209
Naknada za samohranost za korisnike LI i PI	-
UKUPNO ***Simulirani budžet za Scenario II***	***1.342.210***

Izvor: Proračuni autora na osnovu APD 2011.

Tabela 3. Budžet RS u KM (2011.): Scenario III

Kategorija naknade	*Ekstrapolirani mjesečni budžet (APD 2011.)*
Naknade novčane pomoći, ukupno	
Stalna novčana pomoć	221.645
Civilni (ne-ratni) invalidi	
Lična invalidnina (LI)	290.379
Civilne žrtve rata (CŽR)	
Lična invalidnina	572.876
Porodična invalidnina	218.440
Dodatna novčana pomoć korisnicima LI i PI	29.662
Naknada članovima porodica korisnika LI i PI koji ne mogu da rade	9.209

Naknada za samohranost za korisnike LI i PI	
Ratni vojni invalidi	
Lična invalidnina	1.784.651
Dodatna materijalna pomoć za korisnike LI koji NE primaju naknadu za tuđu njegu i pomoć	-
Porodična invalidnina	2.336.554
UKUPNO ***Simulirani budžet za Scenario III***	***5.463.415***

Izvor: Proračuni autora na osnovu APD 2011

Kao što se vidi, ratni vojni invalidi su uključeni samo u scenario III, kako bi se ilustrovao njihov značajan udio u novčanim transferima iz budžeta (ukupni budžet za boračko-invalidsku zaštitu u 2011. godini iznosio je 2/3 ukupnih novčanih naknada iz budžeta).

2.2 Razlozi za upotrebu ekstrapoliranog budžeta iz Ankete o potrošnji domaćinstava 2011 na ocjenu efekata alternativnih metoda ciljanja na siromaštvo u RS

Kao što je objašnjeno u uvodu ovog izvještaja, cilj naših simulacija je da ispitamo u kojoj mjeri odabrani alternativni metodi ciljanja poboljšavaju ciljanje siromašnih domaćinstava u BiH te koliko uspješno usmjeravaju određeni budžet na takva domaćinstva. Pored toga, želimo da vidimo kakav uticaj na siromaštvo ima preraspodjela definisanih budžeta iz programa koji se trenutno primjenjuju na jedan program socijalne pomoći koji alternativnim metodima cilja siromašna domaćinstva. Kako bismo ovo postigli, poredili smo životni standard domaćinstava u trenutnoj situaciji sa životnim standardom domaćinstava u situaciji unutar naših simulacija, oslanjajući se na Anketu o potrošnji domaćinstava 2011.

Životni standard domaćinstava u sadašnjoj situaciji

Svako domaćinstvo ostvaruje svoju materijalnu egzistenciju kroz prihod koji ostvaruju članovi domaćinstva. Ovaj prihod može biti novčane prirode a može biti i u naturi ukoliko domaćinstvo ima npr. vlastitu poljoprivrednu proizvodnju. Prema tome, u ukupni prihod domaćinstva ulaze sve vrste prihoda, i novčani i nenovčani, a svi ti prihodi doprinose potrošnji domaćinstva.

Poznavanje vrijednosti ukupnog prihoda jednog domaćinstva odnosno prihoda svake osobe koja živi u domaćinstvu je od izuzetne važnosti, na primjer, za osmišljavanje porezne politike i kao osnova za dodjeljivanje socijalne pomoći. U našim simulacijama, najvažniji razlog zbog kojeg trebamo da znamo ukupni prihod nekog domaćinstva je da ustanovimo jesu li članovi tog domaćinstva siromašni ili ne. Pored ukupnog prihoda domaćinstva, posebno nas zanima onaj dio ukupnog prihoda koji dolazi iz budžetskih novčanih naknada, jer je to dio prihoda koji se može promijeniti reformom socijalnih transfera.

U razvijenim zemljama se mogu koristiti različiti registri kako bi se verifikovao prihod nekog domaćinstva, na primjer, porezni registri, katastarski registri, registri penzionog osiguranja, registri zdravstvenog osiguranja, registri stanovništva, itd. Ovi podaci su administrativne prirode i imaju veliku vjerovatnoću tačnosti. Podaci iz ovih registara mogu biti međusobno povezani kako bi se dobila potpunija slika prihoda domaćinstva i obično se kombinuju sa podacima iz redovnih anketa.

U zemljama u tranziciji različiti registri obično nisu uvezani i teško je doći do podataka o prihodima. Zbog toga se koriste ankete kako bi se dobila što bolja slika prihoda domaćinstava i pojedinaca koji žive u ovim domaćinstvima. Međutim, postoje razlike između podataka iz

administrativnih izvora i podataka koji se prikupljaju socijalnim anketama. Ankete kao sredstvo za utvrđivanje prihoda domaćinstava i pojedinaca sa sobom nose neke rizike. Jedna od implikacija ovih rizika je da su prihodi izraženi u anketama najčešće niži od prihoda koje domaćinstvo u stvarnosti ima, tj. prihod se obično podcjenjuje. Nekoliko je razloga za to: članovi domaćinstva se možda ne sjećaju stvarnog iznosa, dešava se da ne žele da otkriju stvarni prihod i prijavljuju manji iznos od onoga koji zaista primaju, a moguće je i da zbog sezonskih varijacija u određenim mjesecima imaju veoma mali ili nikakav prihod (na primjer, farme u januaru).

Sa druge strane, informacije o potrošnji omogućuju tačniju procjenu stvarnog prihoda domaćinstava. Na primjer, procjenjuje se da je prijavljeni prihod u anketama u BiH i dva entiteta u prosjeku oko 30% niži od potrošnje domaćinstava. S obzirom na to da su podaci o potrošnji generalno pouzdaniji, potrošnja domaćinstava se koristi kao zamjenski indikator za ukupni prihod domaćinstva. Prema tome, ako je ukupna potrošnja domaćinstva niža od linije siromaštva, članovi tog domaćinstva su “siromašni”. Pored toga, napominjemo i da se ankete uvijek zasnivaju na određenom broju domaćinstava odabranih između svih domaćinstava u državi, tj. na određenom uzorku. Uzorak iz APD je dizajniran tako da bude reprezentativan, međutim, u stvarnosti on nikada ne može nepogrešivo odražavati stvarnu situaciju. Na primjer, može se desiti da precijeni ili potcijeni siromaštvo, ovisno o broju siromašnih domaćinstava.

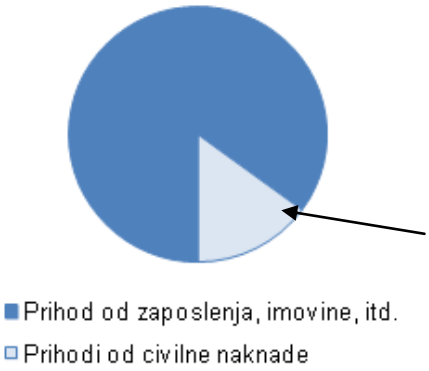
Budući da je Republika Srpska, odnosno BiH, zemlja u tranziciji bez uvezanih administrativnih registara, od 2000. godine do danas su provedena različite ankete i istraživanja koje za cilj imaju mjerenje životnog standarda domaćinstava, odnosno mjerenje prihoda i potrošnje domaćinstava. Posljednja anketa koja se bavi procjenom životnog standarda i mjerenjem prihoda, odnosno potrošnje domaćinstva, je Anketa o potrošnji domaćinstava 2011 koju su proveli BH Agencija za statistiku, Republički zavod za statistiku RS i Federalni zavod za statistiku.

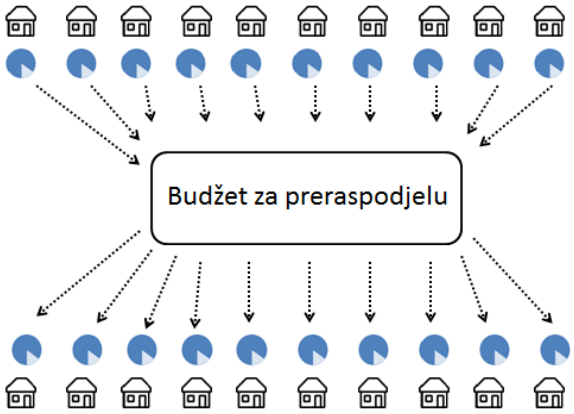
Šta je urađeno kroz simulaciju

U našim simulacijama smo preraspodijelili resurse odabranih civilnih novčanih naknada kroz program za smanjenje siromaštva upotrebom alternativnih metoda ciljanja. Kako bismo postigli ovu preraspodjelu sredstava, prilagodili smo prihod od civilnih naknada u ukupnom prihodu domaćinstava (Grafikon 1, a). Preciznije rečeno, prvo smo iz ukupnog prihoda domaćinstva izvukli prihod od onih naknada koje će biti zamijenjene, a zatim smo izračunali ukupni budžet koji nam je na raspolaganju za preraspodjelu sabiranjem tih iznosa (Grafikon 1, b.). Sljedeći korak je bilo zamjenjivanje / ukidanje programa i primjena naših novih metoda ciljanja kako bismo identifikovali osobe koje se u novom programu kvalifikuju za naknadu,a u starom programu se nisu kvalifikovale. Naposlijetku smo preraspodijelili prikupljeni budžet na ona domaćinstva koja su identifikovana kao siromašna.

Slika 1. Preraspodjela civilnih naknada novim metodima ciljanja

a.

Opisana procedura traži da prikupimo tri vrste podataka o svakom domaćinstvu. Prvo trebamo da znamo ukupnu potrošnju domaćinstva kako bismo znali približan ukupni prihod domaćinstva. Pored toga, potrebne su nam informacije vezane za ispunjavanje preduslova za naknadu od strane domaćinstva. Na primjer, ako kvalifikovanost ovisi o određenim kriterijima koji se moraju unijeti u formulu za PMT, potrebne su nam informacije od domaćinstva o svim ovim kriterijima. Na kraju trebamo da znamo koji iznos prihoda domaćinstva dolazi od primanja neke civilne naknade. Iz tih iznosa izvlačimo budžet koji će se preraspodijeliti za svaki scenario (zbir prihoda svakog domaćinstva koji dolazi iz civilnih naknada koje će biti zamijenjene). Sve ove podatke dobijamo iz istog izvora – APD 2011 – za reprezentativni uzorak od 7.400 domaćinstava.

Naredni primjer opisuje kako se na primjeru jednočlanog domaćinstva vrši simulacija. Pretpostavimo da jednočlano domaćinstvo A prijavljuje prihod od plaće u iznosu od 150 KM na mjesečnom nivou u APD 2011. Osoba iz ovog jednočlanog domaćinstva takođe prijavljuje da prima 30 KM trajne socijalne pomoći. Ukupni prihod koji je prijavilo ovo domaćinstvo, prema tome, iznosi 180 KM. Analizom ukupne potrošnje ovog domaćinstva utvrđuje se da ovo domaćinstvo ukupno troši 240 KM mjesečno. Zbog ranije opisanih razloga, potrošnju koristimo kao zamjenski indikator za prihod i pretpostavljamo da ovo domaćinstvo ima mjesečni prihod od 240 KM. Pretpostavimo da je da je linija siromaštva 250 KM na mjesečnoj osnovi za odraslu osobu. Pošto je ukupni prihod ovog domaćinstva na osnovu zamjenskog indikatora, tj. potrošnje procijenjen na 240 KM (a ne 180 KM), što je manje od 250 KM koliko iznosi visina linije siromaštva, ova osoba je kvalificirana kao siromašna.

Nadalje, kada od 240 KM prihoda oduzmemo 30 KM koliko iznosi visina trajne socijalne pomoći dobijamo tzv. prihod prije transfera ili potrošnju prije transfera (nivo prihoda/potrošnje prije primanja novčanih naknada) koji iznosi 240-30=210 KM. Prihod / potrošnja prije transfera služi kao osnova za kvalifikaciju po novom metodu ciljanja.

Pretpostavimo nadalje da se naše domaćinstvo kvalificiralo za dobijanje novog transfera u iznosu od 40 KM. Novi simulirani prihod ovog domaćinstva iznosi 210+40=250KM. Budući da je 250 KM iznos visine linije siromaštva, ovo domaćinstvo više nije siromašno.

Ova kratka simulacija pokazuje da je jedna osoba manje siromašna nakon primjene nove metode ciljanja.

U opisanom primjeru smo vidjeli kako funkcioniše simulacija na podacima Ankete o potrošnji domaćinstava a slijedeći primjer pokazuje na koji još način se može iskoristiti Anketa o potrošnji domaćinstava.

Pretpostavimo da su jednočlana domaćinstva B i C takođe prijavila prihod od 120 KM i da oba primaju po 30 KM stalne novčane pomoći. Međutim domaćinstvo B ima ukupnu potrošnju od 240 KM na mjesečnom nivou a domaćinstvo C ima 420 KM na mjesečnom nivou. Domaćinstvo B ima prihod od 210 KM prije transfera (novčanih naknada) i kandiduje se za novi program socijalne pomoći (slično kao domaćinstvo A u prethodnom primjeru). Kada pogledamo situaciju domaćinstva C koje ima prihod od 420 KM odnosno 420-30=390 KM prije transfera (novčanih naknada) uviđamo da ovo domaćinstvo nije siromašno jer je 390 KM veće od 250 KM koliko iznosi linija siromaštva pa se ne može kandidovati za novi program socijalne pomoći.

Domaćinstvo A iz prethodnog primjera i domaćinstvo B su imala korist, a domaćinstvo C je gubitnik u novom programu socijalne pomoći. Novi program je manje regresivan u odnosu na stari program jer u starom programu samo osoba C nije bila siromašna a u novom programu, kako simulacija pokazuje, ni A ni B ni C nisu siromašna domaćinstva.

Do sada smo vidjeli kako je ukupna potrošnja dobara zamjena za ukupan prihod domaćinstva i kako se njome poslužiti da se napravi bolji socijalni program. Međutim, tu se javlja naredni problem a to je da je jako teško prikupiti ukupnu potrošnju domaćinstva jer se praktično treba postaviti od 120 do 600 pitanja koliko ih ima u anketnom upitniku Ankete o potrošnji domaćinstava. Nama je potreban jednostavniji model koji sadrži znatno manji broj pitanja.

Na sreću, tu je model indirektnog imovinskog cenzusa domaćinstva koji u sebi sadrži znatno manje pitanja a na osnovu koga se procjenjuje ukupna potrošnja odnosno ukupni prihod domaćinstva[3]. U praksi u indirektnom imovinskom cenzusu se prikupljaju podaci o trajnim dobrima, a kada mu se dodaju još neke informacije kao što su provjerljivi prihodi ili druga pitanja onda govorimo o hibridnom imovinskom cenzusu. Izrada prethodno pomenutih cenzusa je statistički složena i opisana je u prethodnom izvještaju[4] no u zaključku simulacija na APD 2011 služi za dvije stvari: prva je da se proizvede odgovarajući cenzus odnosno model procjene prihoda domaćinstva, a druga je da se utvrdi koliko će se smanjiti broj siromašnih i jesu li transferi bolje usmjereni na siromašne.

U prethodnim primjerima smo vidjeli da su domaćinstva A, B i C po starom metodu stalne socijalne pomoći primili 30+30+30=90 KM, a po novom metodu ciljanja domaćinstva A i B su primila po 40 KM, dok domaćinstvo C kao gubitnik nije primilo ništa. Vrlo pojednostavljeno rečeno, po starom programu stalne socijalne pomoći budžet za naša dva domaćinstva je iznosio 90 KM a budžet novog socijalnog programa je iznosio 40+40=80 KM.

U našim simulacijama su napravljeni su scenariji ciljanja koji su u budžetskom smislu neutralni. Prema tome, pošto je stari budžet iznosio, kao u našem primjeru, 90 KM i budžet po novom metodu ciljanja bi iznosio 90 KM a ne 80 KM kao što je slučaj u primjeru.

Nadalje možemo porediti ukupan budžet za sve civilne naknade ili za svaku civilnu naknadu pojedinačno dobijenu iz ankete sa budžetom dobijenim iz administrativnih izvora. Iz razloga neprijavljivanja prihoda od strane ispitanika u APD 2011 i odlijevanja budžeta iz FBiH u RS i obratno nije moguće uskladiti budžete za svaku pojedinačnu stavku civilnih naknada kao i za

[3] Vidi Dodatak II
[4] Vidi: IBHI, MGSoG. “Novi metodi ciljanja za BiH - Prvi dio”. Sarajevo, 2013.

sve civilne naknade ukupno iz APD 2011 sa budžetima za iste te civilne naknade koje dolaze iz administrativnih izvora. Razlike su u novčanim iznosima i u broju korisnika naknada. Dodatno ograničenje je da postojeći registri korisnika socijalnih naknada ne sadrže sve elemente neophodne za simulaciju indirektnog imovinskog cenzusa pa je metodološki najprihvatljivije rješenje da se najprije simulira uticaj uvođenja novih socijalnih naknada kroz podatke o visini budžeta i broja korisnika na podacima APD 2011 za svaki predloženi scenarij,[5] te da se nakon toga rezultati simulacije na anketnim podacima APD 2011 projiciraju na ukupne administrativne budžete.

2.3 Metode ciljanja

Za svaki od ova tri scenarija, domaćinstva u stanju najveće potrebe identifikuju se korištenjem najefikasnijeg modela ciljanja indirektnim imovinskim cenzusom, zasnovanog na prvom dijelu ove studije: *"Novi metodi ciljanja za Bosnu i Hercegovinu: prvi dio"*. Povrh toga, koristili smo i hibridni model, koji identifikuje siromašna domaćinstva po njihovom nivou potrošnje na električnu energiju. Kod prvog scenarija primijenili smo oba modela u kombinaciji sa kategorijskim ciljanjem.

U prvom dijelu ove studije – uzimajući u obzir razlike u uslovima života u entitetima – modeli zasnovani na indirektnom imovinskom cenzusu procijenjeni su odvojeno za RS i za FBiH, a u svakom entitetu posebno za urbana, a posebno za ruralna područja. U slijedećem koraku, procijenjena je potrošnja svakog domaćinstva u datom uzorku korištenjem koeficijenata koji su dobijeni regresionom analizom. I na kraju, najsiromašnijih 10%, 15% ili 20% svih osoba identifikovano je korištenjem tri različita kvalifikaciona praga.

U hibridnom modelu se za kvalifikaciju koristi potrošnja domaćinstava za komunalne usluge. Na osnovu mjesečne potrošnje za električnu energiju po ekvivalentu odrasle osobe (OECD 1), identifikovano je najsiromašnijih 10%, 15% i 20% osoba. Velika prednost korištenja potrošnje za električnu energiju kao mehanizma ciljanja za identifikaciju siromašnih jest da je on administrativno znatno manje zahtjevan nego, npr. indirektni imovinski cenzus.

Širi opis različitih metoda ciljanja možete naći u prvom dijelu ove studije: *"Novi metodi ciljanja za Bosnu i Hercegovinu: prvi dio"*.

Pored programa zasnovanog na potrebama koji je usmjeren na siromašne, u scenariju I simulirana su dva programa zasnovana na pravima: univerzalni dječiji dodatak i univerzalna invalidnina.

Sadašnja situacija je da je dječiji dodatak uslovljen nizom uslova. Prvo, dječiji dodatak se isplaćuje samo za drugo i svako slijedeće dijete. Dalje, nivoi naknada variraju zavisno od toga da li je u pitanju, drugo, treće, četvrto dijete itd. I konačno, od 15 godina starosti, dječije naknade podliježu prihodovnom cenzusu i isplaćuju se do starosti od 19 godina. U našim simulacijama, dječije naknade će se isplaćivati za svu djecu mlađu od šest godina i neće podlijegati prihodovnom cenzusu.

Pošto podaci APD ne sadrže informacije o nivoima invaliditeta, u našim simulacijama invalidnine se dodjeljuju svim licima koja primaju naknadu za tuđu njegu i pomoć kao civilne žrtve rata ili kao osobe sa ne-ratnim invaliditetom u sadašnjem sistemu. S obzirom da smo budžet za civilne naknade koristili samo za scenario I, univerzalna invalidnina se ne dodjeljuje ratnim vojnim invalidima.

[5] Strana 8

2.4 Ciljne grupe

Nakon prvog dijela izvještaja *"Novi metodi ciljanja za Bosnu i Hercegovinu"*, identifikujemo kvalifikovane osobe na osnovu tri različita obima programa, koji mogu obuhvatiti:

1) najsiromašnijih 10%;

2) najsiromašnijih 15%; ili

3) najsiromašnijih 20% osoba u datoj populaciji.

U zavisnosti od odabranog obima programa definišu se kvalifikacioni pragovi. Na primjer, kada se potrošnja na električnu energiju koristi kao mehanizam ciljanja, kvalifikacioni prag bi odgovarao nekom maksimalnom nivou potrošnje na električnu energiju, pri čemu bi se sva domaćinstva čija je potrošnja niža od ovog praga kvalifikovala za primanje naknade. Ako se cilja manji dio siromašnih (npr. 10%) to zahtijeva niži prag nego ako se želi dosegnuti veći dio siromašnih (npr. 20%).

2.5 Simulirane vrste naknada

Nivoi naknada obično zavise od dva glavna faktora. Na prvom mjestu oni proizlaze iz samog programskog cilja, npr. povećanja potrošnje, povećanja upisa u škole ili povećanja korištenja objekata zdravstvene zaštite. Idealno, treba ih određivati kao "najniži iznos potreban da se postigne željeni efekat na namjeravani ishod" (uporediti Grosh, del Ninno, Tesliuc & Ouerghi, 2008.). Na drugom mjestu, oni proizlaze iz budžetskih ograničenja samog programa.

U okviru ovog projekta, glavni cilj je smanjenje siromaštva. U tom slučaju, prvi korak je da se ocijeni da li je finansijski izvedivo da se pokrije jaz između kvalifikacionog praga i stvarne potrošnje siromašnih, tj. da li se siromašni mogu dovesti na liniju siromaštva. U stvarnosti, ovo je rijetko moguće postići zbog ograničene raspoloživosti u budžetu.

U našim simulacijama, mi provjeravamo efekat na siromaštvo naredne dvije alternativne tehnike za raspodjelu raspoloživog budžeta među osobama u kvalifikovanim domaćinstvima:

- jedinstvena naknada i
- progresivno stepenovana naknada.

Jedinstvena naknada

Jedinstvena naknada zasnovana je na najpojednostavljenijem metodu distribucije budžeta među kvalifikovanim osobama. Po ovom metodu, svaki korisnik dobija jednak iznos naknade. U svrhu naših simulacija, odredili smo nivo naknade na osnovu raspoloživog budžeta i broja korisnika. Formula upotrijebljena za izračunavanje pojedinačnog nivoa naknade je:

$$\textit{Iznos jedinstvene naknade} = \textit{Raspoloživi budžet/Broj korisnika}$$

Cilj ove simulacije je da se pokaže kakvi se efekti na siromaštvo mogu postići – da se ispita više različitih opcija definisanja naknada – u okviru budžetskih ograničenja u data tri scenarija. Povrh raspoloživog budžeta, zbog toga nivoi naknada u svakom scenariju zavise od obuhvata programa, tj. od broja korisnika. Logično je da će veći obuhvat programa rezultirati nižim nivoom naknada.

Kad se svakom korisniku dodijeli naknada u istom iznosu, ne uzima se u obzir različit nivo potrebe. Drugim riječima: osobe čiji je nivo potrošnje daleko ispod linije siromaštva dobijaju

jednaku naknadu kao i oni čiji je nivo potrošnje neposredno ispod linije siromaštva. Stoga smo, osim definisanja jedinstvenih naknada, u našim simulacijama istražili i progresivniji metod za raspodjelu budžeta putem utvrđivanja nivoa naknada za različite razrede siromaštva.

Progresivno stepenovana naknada

Ovaj metod definisanja nivoa naknada zasniva se na podjeli ciljne grupe na nekoliko manjih grupa korisnika (razreda), koji su rangirani po nivou socijalne potrebe, što omogućava različitim grupama korisnika da dobijaju različite jedinstvene iznose naknada. Time se uzima u obzir intenzitet siromaštva: najsiromašniji među siromašnim dobijaće veće naknade od onih koji su bliži liniji siromaštva. U ovom izvještaju, stepenovane naknade su simulirane radi ciljanja najnižih 15% i najnižih 20% raspodjele prihoda. Svaka od ove dvije ciljne grupe podijeljena je u tri razreda:

- za program obuhvata od 15%, razredi su i) najnižih 5%, ii) 5-10%, i iii) 10-15% raspodjele potrošnje;
- za program obuhvata od 20%, razredi su i) najnižih 10%, ii) 10-15%, i iii) 15-20% raspodjele potrošnje.

Da izračunamo iznos naknade za svaki razred, množimo jedinstvenu naknadu odgovarajućim koeficijentom. Najveći je koeficijent za razred na dnu raspodjele potrošnje, onaj za srednju grupu je srednji, a koeficijent za najvišu grupu je najniži. Na ovaj način može se postići progresivnija distribucija naknada, kako bi korisnici iz grupe čija je potrošnja niža primali naknade u višem iznosu i obratno.

Tabela 4 prikazuje koeficijente kojima se množi iznos jedinstvene naknade da bi se izračunali nivoi naknada za različite razrede korisnika.

Tabela 4. Koeficijenti za izračunavanje naknada po razredima, obuhvat programa 15% i 20%

Razredi	*Koeficijenti*
Obuhvat programa 15%	
Razred I: najsiromašnijih 0 – 5 %	1,5
Razred II: najsiromašnijih 5 – 10%	1
Razred III: najsiromašnijih 10 –15%	0,5
Obuhvat programa 20%	
Razred I: najsiromašnijih 0 – 10%	1,4
Razred II: najsiromašnijih 10 –15%	0,8
Razred III: najsiromašnijih 15 – 20%	0,4

Izvor: Proračuni autora.

Kad se teži progresivnoj distribuciji naknada, metod stepenovanih naknada je u načelu manje precizan nego kad se iznos naknade definiše kao razlika između određenog minimalnog nivoa potrošnje/prihoda (npr. linija siromaštva) i korisnikovog nivoa potrošnje/prihoda. Međutim, korištenje ovog potonjeg metoda rezultira isplatom vrlo niskih iznosa naknada osobama čiji je nivo prihoda/potrošnje blizu praga. Štaviše, ovaj metod proizvodi demotivaciju za rad, pošto se njime praktično garantuje određeni minimalni nivo prihoda.

Nivoi naknada

Za svaki scenario simulirano je nekoliko različitih opcija naknada naknada. Kao što je objašnjeno u prethodnom tekstu, kvalifikovanje za program zasnovan na potrebama (socijalnu pomoć) se provjerava indirektnim imovinskim cenzusom ili uvidom u nivo potrošnje domaćinstva za električnu energiju. U Tabeli 5 prikazani su rezultirajući mjesečni nivoi naknada u KM za različite opcije naknada. Naknade se dodjeljuju ili isplatom jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% populacije (a), najsiromašnijih 15% populacije (b) ili najsiromašnijih 20% populacije (c), ili isplatom stepenovanih naknada za najsiromašnijih 15% populacije (d) ili najsiromašnijih 20% populacije (e). Za potrebe programa zasnovanih na potrebama, naknade prikazane u Tabeli 5 sračunate su na individualnom nivou i moraju se množiti veličinom domaćinstva da se dobije ukupna naknada namijenjena datom domaćinstvu.

Programi zasnovani na pravima za dječiji dodatak i invalidnine, koji postoje samo u scenariju I, podliježu kategorijskom ciljanju. Jedinstvene naknade se isplaćuju svim kvalifikovanim osobama, bez podvrgavanja prihodovnom cenzusu.

Za invalidnine, nivo naknada je postavljen na 80 KM mjesečno. Ovo je sadašnji prosjek ličnih invalidnina i naknada za tuđu njegu i pomoć koji se isplaćuju u RS.

Postojeće naknade za dječiji dodatak kreću se od 35 KM do 70 KM, zavisno od toga da li je u pitanju prvo, drugo ili treće dijete itd. i uslovljeni su prihodovnim cenzusom od 15 godina starosti do maksimalno 18 godina starosti. Za potrebe naših simulacija, nivo naknade za dječiji dodatak utvrđen je na 20 KM i ne podliježe prihodovnom cenzusu. Razlog što je nivo naknade postavljen niže od postojećih je povećanje broja kvalifikovane djece sa 19.000 na 55.000. Ovo je uzrokovano činjenicom da u našim simulacijama (a) sva djeca – uključujući i prvo dijete – primaju naknade i (b) naknade više ne podliježu prihodovnom cenzusu. Održavanje nivoa naknada sličnog sadašnjem ostavilo bi nam beznačajan budžet za ublažavanje siromaštva.

Tabela 5. Nivoi naknada kod različitih opcija naknada, u KM, scenario I - III[6]

Mehanizam ciljanja	*Ciljna grupa*		*Mjesečni iznos naknade*		
	Ciljna grupa	*Ciljna podgrupa (razred)*	*Scenario I*	*Scenario II*	*Scenario III*
PMT					
Socijalna pomoć					
Jedinstvena naknada					
a. Jedinstvena pojedinačna naknada	Najsiromašnijih 10%	-	15	13	51
b. Jedinstvena pojedinačna naknada	Najsiromašnijih 15%	-	10	8	34
c. Jedinstvena pojedinačna naknada	Najsiromašnijih 20%	-	7	6	26
Stepenovana naknada					
d. Stepenovana pojedinačna naknada	Najsiromašnijih 15%	Najsiromašnijih 0-5%	15	12	51
		Najsiromašnijih 5-10%	10	8	34
		Najsiromašnijih 10-15%	5	4	17
e. Stepenovana pojedinačna naknada	Najsiromašnijih 20%	Najsiromašnijih 0-10%	10	8	36
		Najsiromašnijih 10-15%	6	5	21

[6] Nivo naknada kod ciljanja na osnovu potrošnje za električnu energiju jednak je onom kad se ciljanje vrši primjenom indirektnog imovinskog cenzusa (v. Dodatak).

		Najsiromašnijih 15-20%	3	2	10
Kategorijska *Invalidnina* Jedinstvena pojedinačna naknada	Svi sadašnji korisnici	-	80	-	-
Kategorijski *Dječiji dodatak* Jedinstvena pojedinačna naknada	Sva djeca mlađa od 6 godina	-	20	-	-

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena*: kod kategorijskih naknada, podaci Budžeta RS koje su dostavila ministarstva i CSR korišteni su kao smjernice.

2.6 Linija siromaštva

Pošto se ljestvica ekvivalencije OECD 1 dosljedno primjenjuje u cijelom izvještaju *"Novi metodi ciljanja za Bosnu i Hercegovinu"*, potrebno je primijeniti uporedivu liniju siromaštva kada se ocjenjuje efekat simulacija na siromaštvo. Stoga smo za procjenu pokazatelja siromaštva usvojili relativnu liniju siromaštva definisanu kao 60% srednje potrošnje po ekvivalentu odrasle osobe, uz primjenu ljestvice ekvivalentnosti OECD 1. Iznos linije siromaštva u Republici Srpskoj, sračunat na osnovu nivoa potrošnje koje je utvrdio APD 2011, koristi se u čitavom izvještaju kao fiksna linija siromaštva i koristi se za ocjenu svih simuliranih opcija. On iznosi 308 KM mjesečno po ekvivalentu odrasle osobe. Po ovoj liniji siromaštva u RS je siromašno 13,9% stanovništva, odnosno, ako se uzme da u RS živi 1.326.991stanovnika[7] siromašno je oko 184 hiljade stanovnika.

Razlika između između relativne linije siromaštva od 308 KM mjesečno po ekvivalentu odrasle osobe (PEOO) po ljestvici OECD 1 u 2011. za FBiH, koja se koristi u ovom izvještaju i zvanične linije siromaštva od 381 KM mjesečno PEOO koju je izračunao BHAS je rezultat korištenja različitih ljestvica ekvivalentnosti. Zvanična relativna linija siromaštva BHAS za 2011. izračunata je korištenjem linije siromaštva OECD 2, koja dodjeljuje vrijednost 1 prvoj odrasloj osobi, 0,5 svakoj slijedećoj odrasloj osobi i 0,3 svakom djetetu i koja je prikladnija za razvijene zemlje. Korištenje ljestvice OECD 2 u slučaju Bosne i Hercegovine, gdje se – posebno kod siromašnijih domaćinstava – relativno velik dio potrošnje domaćinstva odvaja za hranu, moglo bi eventualno dovesti do umanjivanja potreba za potrošnjom dodatnih članova domaćinstva. Stoga smo za izračunavanje linije siromaštva korištene u ovom izvještaju primijenili ljestvicu ekvivalentnosti OECD 1, koja je prikladnija za zemlje u tranziciji. Ona prvoj odrasloj osobi dodjeljuje vrijednost 1, svakoj slijedećoj odrasloj osobi 0,7, a svakom djetetu 0,5.

Obratite pažnju da, kad se mjeri efekat na siromaštvo zamjene postojećih transfer novim, mi uzimamo da ne postoji efekat supstitucije sadašnjih prihoda zbog, na primjer, demotivacije za rad. Drugim riječima, sadašnji nivo potrošnje novih korisnika jednostavno je dopunjen novim transferom, a za one osobe koje u simulaciji izgube naknadu, iznos naknade se oduzima od njihove potrošnje.

[7] Rezultati Popisa stanovništva u BiH

3 Prezentacija i tumačenje rezultata

3.1 Dobitnici i gubitnici

Pošto se u našim simulacijama razne sada postojeće naknade zamjenjuju novim naknadama koje su ciljane primjenom alternativnih metoda, različiti simulirani scenariji dovode do toga da različite osobe uđu među kvalifikovane korisnike. Na primjer, osoba koja prima ličnu invalidninu možda više neće biti kvalifikovana kada se ova naknada zamijeni programom ublažavanja siromaštva zasnovanim na ciljanju putem indirektnog imovinskog cenzusa. Takva osoba bila bi "gubitnik" u ovoj simuliranoj reformi. Istovremeno, druga osoba – sa, na primjer, niskim nivoom potrošnje – koja nije kvalifikovana ni za jedan od postojećih programa koji se u simulacijama zamjenjuju, mogla bi po nekim od scenarija početi da prima naknadu. Ova osoba bi bila "dobitnik" od simuliranih promjena.

Tabele 6 – 12 prikazuju kako se mijenja sastav kvalifikovanih korisnika kad se model indirektnog imovinskog cenzusa ili potrošnje za električnu energiju primijeni za ciljanje populacije različitih veličina u ova tri scenarija. Obratite pažnju da se u tabelama pravi razlika između raznih tipova naknada (kategorijskih naspram zasnovanih na potrebama), kao i između raznih metoda ciljanja (indirektni imovinski cenzus naspram potrošnje za električnu energiju).

Iz Tabela 6 – 12 možemo vidjeti da, što je model darežljiviji, to će biti više dobitnika, posebno među siromašnim. Prirodno je da ciljanje na veći dio populacije dovodi do povećanja broja dobitnika. U trećem scenariju broj gubitnika najveći jer su eliminisani lična invalidnina RVI i porodična invalidnina.

U scenariju I posebno razmatramo dobitnike i gubitnike programa zasnovanog na potrebama i programa zasnovanog na pravima. Cilj je da se jasno pokaže na kom mjestu na krivulji distribucije su koncentrisani gubitnici i dobitnici kategorijskih naknada. Tabela 6 prikazuje dobitnike, gubitnike i preostale korisnike dječijeg dodatka u procentima ukupnog broja stanovnika. Kao posljedica kategorijskog ciljanja, djeca koja će početi da primaju naknadu su skoro jedinstveno raspoređena po kvantilama potrošnje. Neznatno veći broj dobitnika u prvoj kvantili može se objasniti činjenicom da siromašna domaćinstva u prosjeku teže da imaju više djece. Međutim, kad analiziramo gubitnike, uočljivo je da polovina djece koja će prestati da primaju naknadu spadaju u najsiromašnijih 20%. Uočite da tabela za invalidnine nije uključena, jer se u simulaciji po scenariju I invalidnine dijele sadašnjim primaocima naknade za tuđu njegu i pomoć. Prema tome, svi korisnici ostaju i nema ni gubitnika ni dobitnika.

I konačno, poredimo različite metode ciljanja. Korištenjem modela indirektnog imovinskog cenzusa, udio pobjednika iz prve kvantile je načelno veći, nego u slučaju primjene modela zasnovanog na potrošnji za električnu energiju, dok je udio gubitnika uporediv.

Tabela 6. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, dječiji dodatak, scenario I, RS

Dječiji dodatak	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Gubitnici	0,4%	0,1%	0,3%	0,1%	0,1%	**0,8%**
Dobitnici	0,8%	0,6%	1,0%	0,8%	0,9%	**3,9%**
Ostaju korisnici	0,5%	0,3%	0,0%	0,1%	0,1%	**1,1%**

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjen po scenariju I.

Tabela 7. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario I, RS

Model indirektnog imovinskog cenzusa	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Obuhvat programa						
10%						
Gubitnici	0,6%	0,5%	0,4%	0,3%	0,1%	**1,8%**
Dobitnici	7,1%	1,3%	0,7%	0,1%	0,1%	**9,6%**
Ostaju korisnici	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,3%**
15%						
Gubitnici	0,4%	0,5%	0,4%	0,3%	0,1%	**1,6%**
Dobitnici	8,8%	3,4%	1,4%	0,5%	0,2%	**14,3%**
Ostaju korisnici	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,5%**
20%						
Gubitnici	0,3%	0,4%	0,4%	0,3%	0,1%	**1,5%**
Dobitnici	10,4%	5,2%	2,2%	1,1%	0,3%	**19,2%**
Ostaju korisnici	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,6%**

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjen po scenariju I.

Tabela 8. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model potrošnje za električnu energiju, scenario I, RS

Model potrošnje za el. energiju	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Obuhvat programa						
10%						
Gubitnici	0,6%	0,5%	0,3%	0,3%	0,1%	**1,8%**
Dobitnici	4,9%	2,7%	1,3%	0,3%	0,2%	**9,5%**
Ostaju korisnici	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,3%**
15%						
Gubitnici	0,6%	0,5%	0,2%	0,3%	0,1%	**1,7%**
Dobitnici	6,4%	4,4%	2,1%	0,9%	0,7%	**14,3%**
Ostaju korisnici	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	**0,4%**
20%						
Gubitnici	0,5%	0,4%	0,2%	0,3%	0,1%	**1,5%**
Dobitnici	8,2%	5,8%	2,6%	1,3%	0,9%	**18,8%**
Ostaju korisnici	0,3%	0,2%	0,1%	0,0%	0,1%	**0,6%**

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjen po scenariju I.

Tabela 9. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario II, RS

Model indirektnog imovinskog cenzusa	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Obuhvat programa						
10%						
Gubitnici	0,6%	0,5%	0,4%	0,3%	0,1%	**1,8%**
Dobitnici	7,1%	1,3%	0,7%	0,3%	0,1%	**9,6%**
Ostaju korisnici	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,3%**
15%						
Gubitnici	0,4%	0,5%	0,4%	0,3%	0,1%	**1,6%**
Dobitnici	8,8%	3,4%	1,4%	0,6%	0,2%	**14,3%**
Ostaju korisnici	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,5%**
20%						
Gubitnici	0,3%	0,4%	0,4%	0,3%	0,1%	**1,5%**
Dobitnici	10,4%	5,2%	2,2%	1,1%	0,3%	**19,2%**
Ostaju korisnici	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,6%**

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjen po scenariju II.

Tabela 10. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model potrošnje za el. energiju, scenario II, RS

Model potrošnje za el. energiju	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Obuhvat programa						
10%						
Gubitnici	1,0%	0,8%	0,4%	0,4%	0,4%	**3,0%**
Dobitnici	5,0%	2,5%	1,1%	0,4%	0,4%	**9,4%**
Ostaju korisnici	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,6%**
15%						
Gubitnici	0,9%	0,8%	0,4%	0,4%	0,4%	**2,8%**
Dobitnici	6,4%	3,9%	2,1%	1,1%	0,7%	**14,2%**
Ostaju korisnici	0,7%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	**0,8%**
20%						
Gubitnici	0,9%	0,7%	0,4%	0,4%	0,3%	**2,7%**
Dobitnici	8,2%	5,0%	3,0%	1,9%	0,9%	**19,1%**
Ostaju korisnici	0,7%	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%	**0,9%**

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjen po scenariju II.

Tabela 11. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario III, RS

Model indirektnog imovinskog cenzusa	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Obuhvat programa						
10%						
Gubitnici	2,3%	1,8%	1,5%	1,1%	0,9%	**7,6%**
Dobitnici	6,4%	1,6%	0,7%	0,1%	0,0%	**8,7%**
Ostaju korisnici	1,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	**1,3%**
15%						
Gubitnici	1,8%	1,7%	1,5%	1,1%	0,9%	**6,9%**
Dobitnici	8,6%	2,7%	1,1%	0,6%	0,1%	**13,1%**
Ostaju korisnici	1,5%	0,3%	0,0%	0,0%	0,1%	**1,9%**
20%						
Gubitnici	1,6%	1,5%	1,4%	1,1%	0,8%	**6,4%**
Dobitnici	10,4%	4,3%	1,8%	0,9%	0,2%	**17,5%**
Ostaju korisnici	1,7%	0,5%	0,1%	0,0%	0,1%	**2,4%**

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjen po scenariju III.

Tabela 12. Dobitnici i gubitnici kroz simuliranu reformu (u % ukupne populacije), po kvantilama potrošnje prije transfera, model potrošnje za električnu energiju, scenario III, RS

Model potrošnje za el. energiju	*Q1*	*Q2*	*Q3*	*Q4*	*Q5*	***Ukupno***
Obuhvat programa						
10%						
Gubitnici	2,6%	1,9%	1,4%	1,1%	0,9%	**7,9%**
Dobitnici	4,6%	2,6%	1,1%	0,4%	0,3%	**9,0%**
Ostaju korisnici	0,7%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	**1,0%**
15%						
Gubitnici	2,4%	1,7%	1,4%	1,1%	0,9%	**7,5%**
Dobitnici	5,9%	3,8%	2,2%	1,1%	0,6%	**13,6%**
Ostaju korisnici	1,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,1%	**1,4%**
20%						
Gubitnici	2,2%	1,5%	1,3%	1,0%	0,8%	**6,8%**
Dobitnici	7,6%	4,7%	3,0%	1,9%	0,8%	**18,0%**
Ostaju korisnici	1,2%	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%	**2,0%**

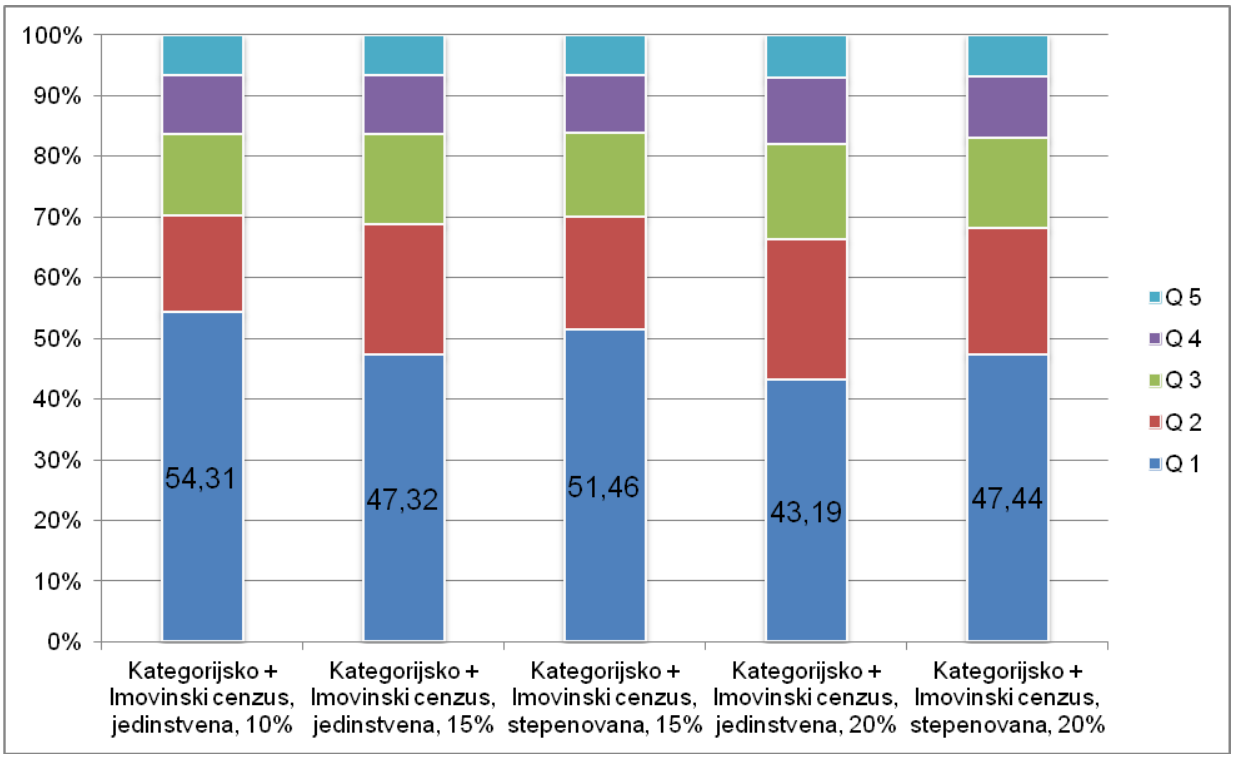
Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju III.

3.2 Raspodjela i adekvatnost naknada

Za evaluaciju efikasnosti usmjeravanja raspoloživog budžeta prema siromašnima, kao i adekvatnosti naknada, koristimo dva različita mjerila: (1) distribucija naknada po kvantilama potrošnje i (2) prosječan udio naknada u potrošnji domaćinstava nakon transfera po kvantilama potrošnje. Formule korištene za izračunavanje ovih mjerila date su u Dodatku. Treba napomenuti da je svaki od scenarija zasnovan na različitom nivou potrošnje prije transfera, što može dovesti do neznatno drugačijeg rangiranja domaćinstava u kvantilama u scenarijima I – III.

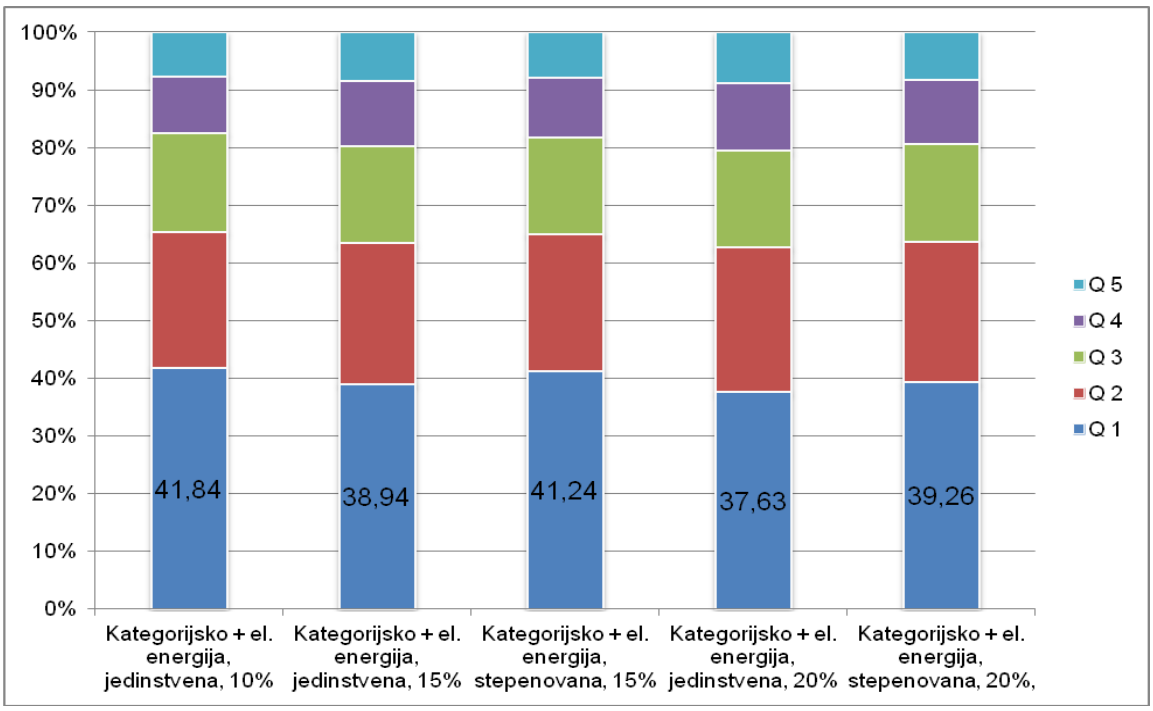
Scenario I

Grafikon 1. Raspodjela ukupnih naknada usmjerenim putem modela indirektnog imovinskog cenzusa u kombinaciji sa kategorijskim ciljanjem (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario I, RS

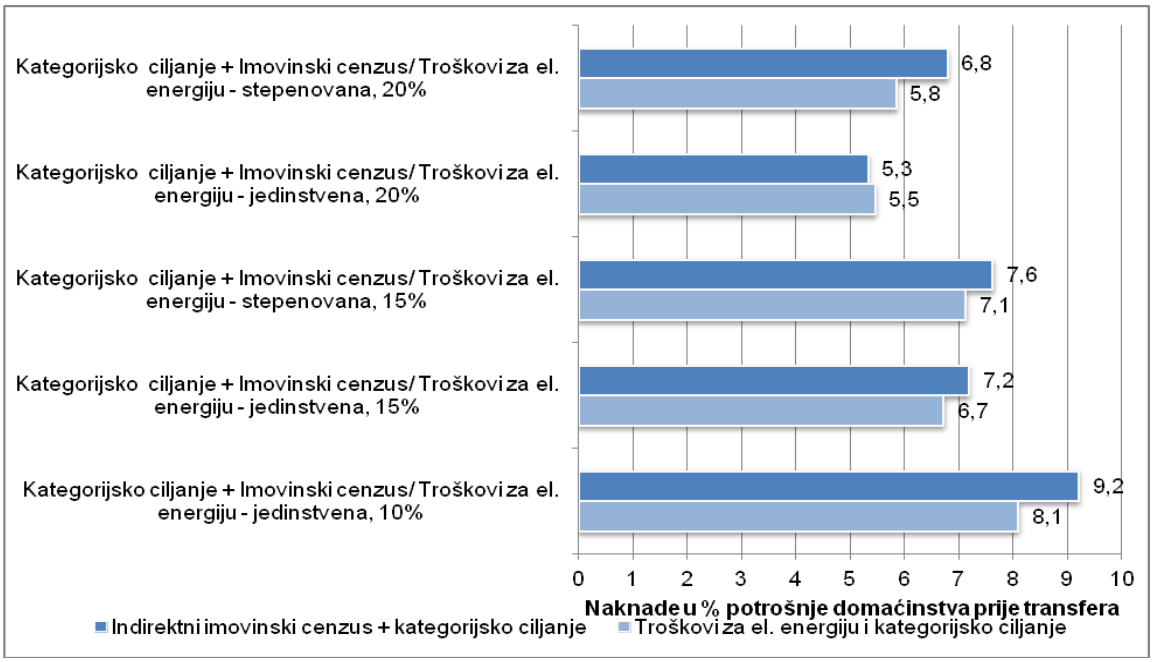
Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju I.

Grafikon 2. Raspodjela ukupnih naknada usmjerenim putem modela potrošnje za električnu energiju u kombinaciji sa kategorijskim ciljanjem (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario I, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju I.

Grafikon 3. Udio ukupnih naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju u kombinaciji s kategorijskim ciljanjem, prva kvantila potrošnje, scenario I, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju I.

Grafikoni 1 i 2 prikazuju raspodjelu naknada po kvantilama potrošnje, a Grafikon 3 prikazuje prosječan udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava poslije izvršenja transfera za prvu kvantilu potrošnje za scenario I. Prikazane su različite opcije naknada za dva metoda ciljanja: indirektni indirektni imovinski cenzus u kombinaciji s kategorijskim ciljanjem kao i za hibridni model zasnovan na potrošnji za električnu energiju u kombinaciji s kategorijskim ciljanjem.

Grafikoni 1 i 2 ilustruju da je usmjeravanje resursa prema siromašnima efikasnije primjenom indirektnog imovinskog cenzusa u poređenju sa mehanizmom ciljanja zasnovanim na potrošnji za električnu energiju. Međutim, kad se uzme u obzir da je za model potrošnje električne energije lakše provjeriti kvalifikovanost i da je znatno manje zahtjevan u administrativnom smislu, on predstavlja dobru alternativu modelu indirektnog imovinskog cenzusa.

Logično je da, kad se poveća obuhvat programa, manji dio ukupnog budžeta stiže do prve kvantile zbog povećanog odliva resursa prema drugim kvantilama. Analiza distribucije korisnika u dijelu I ove studije – "Novi metodi ciljanja *za Bosnu i Hercegovinu, prvi dio"* – pokazala je da veći obuhvat programa prati veća greška uključenja[8], što dovodi do ovog odliva resurse nesiromašnima.

U slučaju jedinstvenih naknada koje se dodjeljuju primjenom indirektnog imovinskog cenzusa, udio ukupnih naknada koji stiže do prve kvantile kreće se od 54,3% za obuhvat programa od 10% do 43,2% za obuhvat programa od 20%. Ovo znači da, na primjer, kada se cilja najsiromašnijih 10% primjenom jedinstvenih naknada, 45,7% ukupnog budžeta se u stvari troši na nesiromašni dio populacije. Ovi udjeli slijede isti obrazac kod ciljanja zasnovanog na potrošnji električne energije, ali su nešto niži nego kor primjene indirektnog imovinskog cenzusa. Ovo je posljedica činjenica da su dječiji dodatak i invalidnine zasnovani na pravima, a nisu ciljani na siromašne. Pošto se za ove naknade ne sprovodi prihodovni cenzus, njihova distribucija nije jednako koncentrisana u prvoj kvantili potrošnje.

Poređenjem stepenovanih i jedinstvenih naknada kod jednakog obuhvata programa (tj. jedinstvene naknade za obuhvat programa od 15% sa stepenovanom naknadom za obuhvat programa od 15%), možemo vidjeti da naknade koje se dodjeljuju po razredima dosljedno demonstriraju veću distribuciju siromašnima nego jedinstvene naknade. Kao što je izloženo u poglavlju 2.4, ovo je posljedica činjenice da su stepenovane naknade veće za najsiromašnije u okviru ciljne grupe, i obratno. Kada se za ciljanje primjenjuje metod indirektnog imovinskog cenzusa, za obuhvat programa od 15% i 20%, prva kvantila potrošnje dobija 51,5%, odnosno 47,4% svih naknada, u poređenju sa 47,3% i 43,2% kad se radi o jedinstvenim naknadama. Adekvatnost naknada za sve simulirane opcije je nešto niža kada se kao mehanizam ciljanja primjenjuje model potrošnje za električnu energiju.

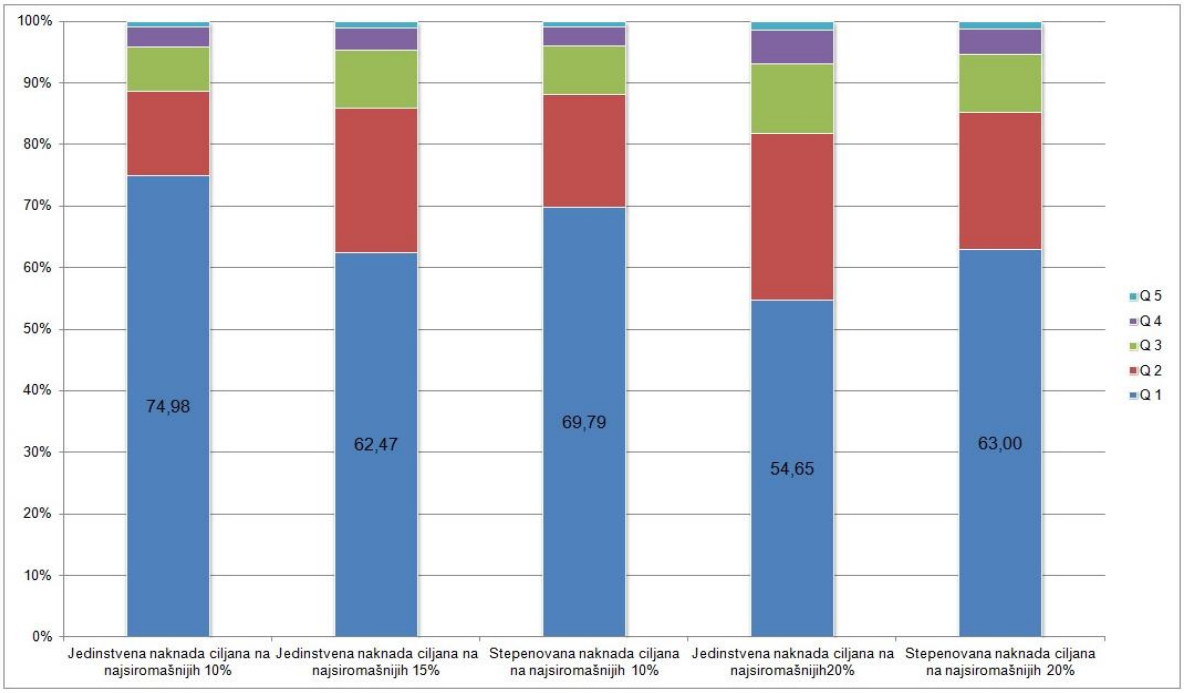
Kada se analizira adekvatnost naknada, Grafikon 3 ilustruje da su nivoi naknada kao udio u potrošnji domaćinstva nakon transfera u prvoj kvantili najveći kod najmanjih obuhvata programa. Uzimajući u obzir da se ukupni broj korisnika povećava sa povećanjem obuhvata programa, samim tim će se smanjiti nivoi naknada. Kada se naknade dodjeljuju primjenom indirektnog imovinskog cenzusa, prosječni udio jedinstvenih naknada u potrošnji domaćinstva poslije transfera se kreće od 9,2% za obuhvat programa od 10% do 5,3% za obuhvat programa od 20%. Prilikom poređenja jednakih obuhvata programa za jedinstvene i stepenovane naknade, ove druge pokazuju relativno višu adekvatnost naknada zbog svoje

[8] Greška uključenja je procenat svih korisnika koji dobijaju neku naknadu iako u stvari ne pripadaju datoj ciljnoj grupi (100% minus udio korisnika koji spadaju u najsiromašniju kvantilu).

progresivnije distribucije. Adekvatnost naknada za većinu simuliranih opcija nešto je niža kad se kao mehanizam ciljanja primjenjuje metod potrošnje za električnu energiju.

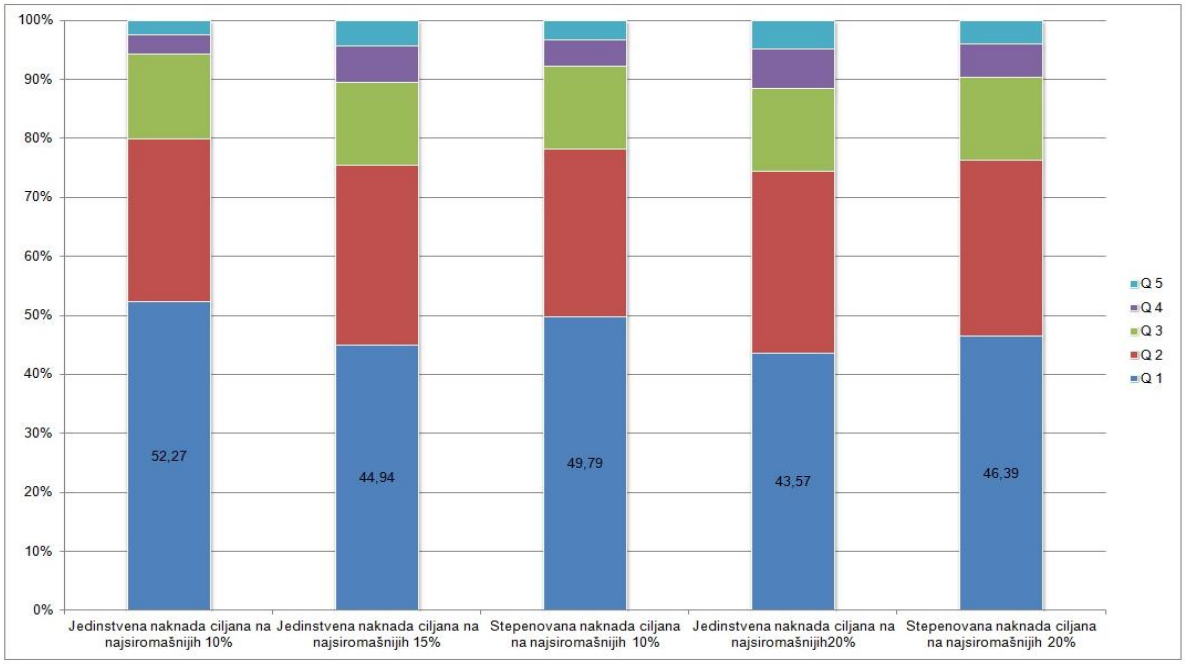
Scenario II

Grafikon 4. Raspodjela ukupnih naknada usmjerenim putem modela indirektnog imovinskog cenzusa (u %), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario II, RS

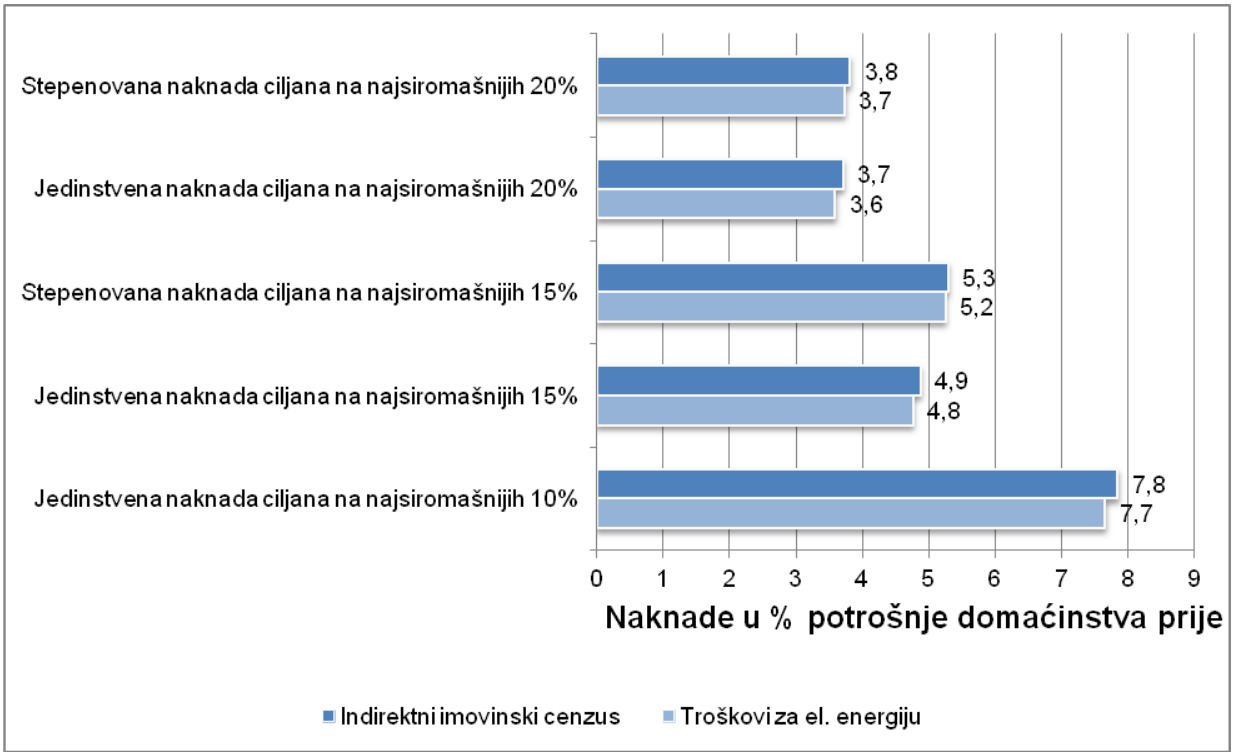
Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju II.

Grafikon 5. Raspodjela naknada usmjerenim putem modela potrošnje za električnu energiju (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario II, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju II.

Grafikon 6. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, prva kvantila potrošnje, scenario II, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju II.

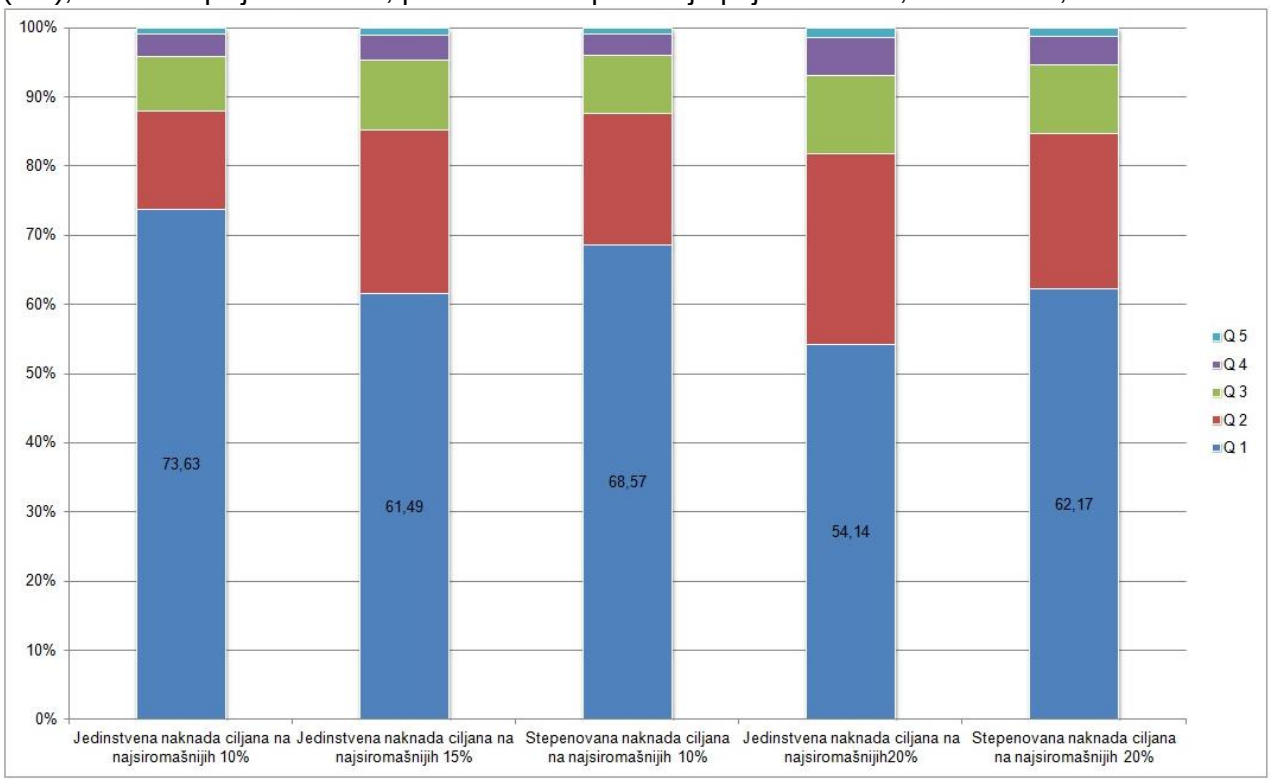
Grafikoni 4 i 5 prikazuju distribuciju naknada po kvantilama potrošnje, dok Grafikon 6 prikazuje prosječne udjele naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava poslije transfera za prvu kvantilu potrošnje primjenom modela indirektnog imovinskog cenzusa i modela zasnovanog na potrošnji za električnu energiju u scenariju II.

Scenario II pokazuje uglavnom iste obrasce u distribuciji naknada kao i scenario I. Kad se uzme u obzir da smanjenje siromaštva treba da bude cilj ovog programa, indirektni indirektni imovinski cenzus daje bolje rezultate nego model zasnovan na potrošnji za električnu energiju, programi manjeg obuhvata daju bolje rezultate nego programi većeg obuhvata, a stepenovane naknade daju bolje rezultate nego jedinstvene naknade. Međutim, za razliku od scenarija I, koji simulira dva programa zasnovana na pravima povrh programa koji je usmjeren na siromašne, u scenariju II simuliran je isključivo program zasnovan na potrebama koji je namijenjen ublažavanju siromaštva. Ovo dovodi do veće koncentracije naknada u prvoj kvantili. Kada se za ciljanje koristi indirektni imovinski cenzus, distribucija naknada u okviru prve kvantile kreće se od 75,0% do 54,7% za jedinstvene naknade pri programima sa obuhvatom od 10% do 20%, i od 69,8% do 63,0% za stepenovane naknade kod programa sa obuhvatom od 15% do 20%. Ove brojke su u scenariju I preko 10 procentnih poena niže.

Kako vidimo na Grafikonu 6, i adekvatnost naknada pokazuje slične obrasce koji se mogu uočiti u scenariju I. Načelno, naknade su također adekvatnije kad se za ciljanje primijeni indirektni imovinski cenzus u poređenju sa metodom zasnovanim na potrošnji za električnu energiju, kod programa manjeg u poređenju s programima većeg obuhvata, kao i kod naknada raspoređenih u razrede u poređenju sa jedinstvenim naknadama. Ipak, kad se uzme u obzir da je za ovaj scenario budžet najniži, adekvatnost naknada je relativno niska u poređenju s drugim scenarijima, posebno za programe većeg obuhvata. Kada se ciljanje naknada vrši putem indirektnog imovinskog cenzusa, prosječni udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava poslije transfera kreće se od 7,8% za program obuhvata od 10% sa jedinstvenim naknadama do 3,7% za program obuhvata 20% sa jedinstvenim naknadama i od 5,3% do 3,8% za stepenovane naknade kod programa veličine obuhvata 15% i 20%.

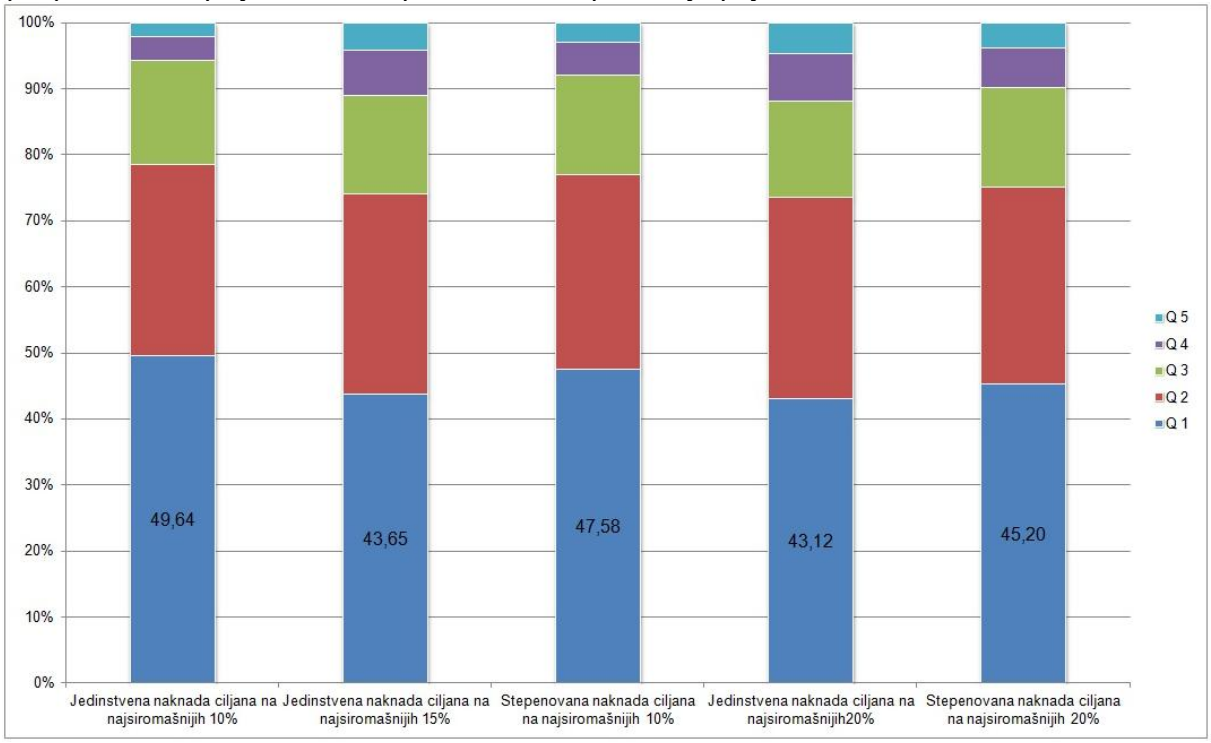
Scenario III

Grafikon 7. Raspodjela naknada usmjerenim putem modela indirektnog imovinskog cenzusa (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario III, RS

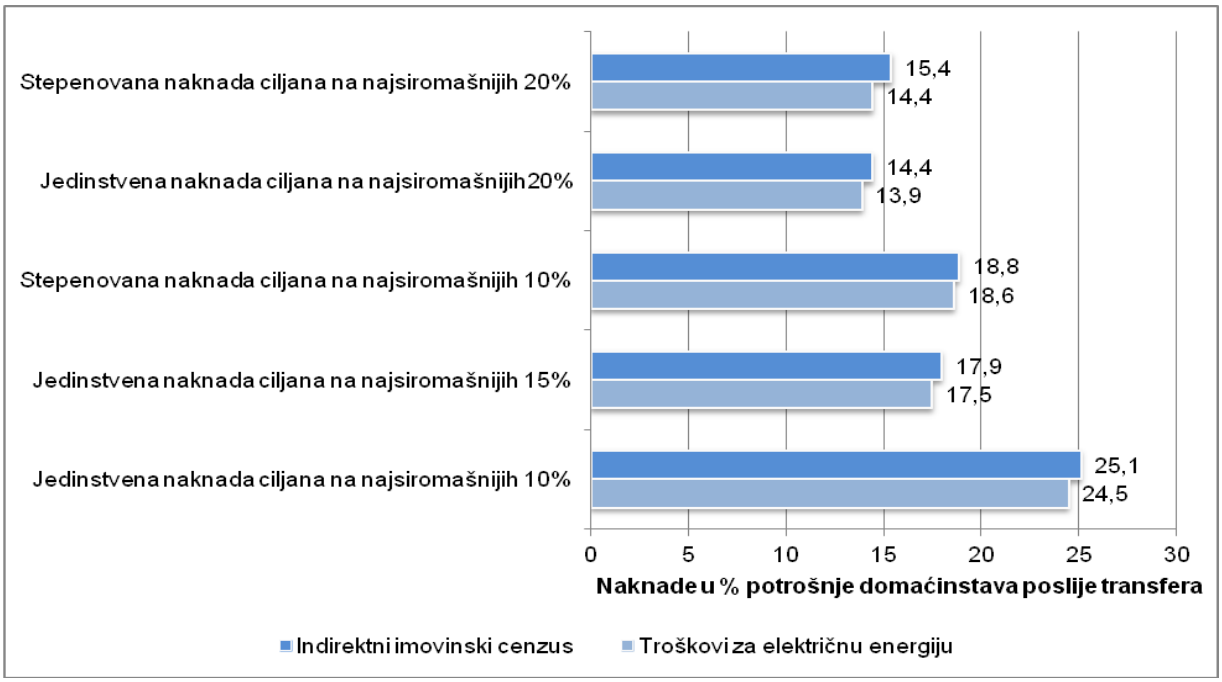
Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju III.

Grafikon 8. Raspodjela naknada usmjerenim putem modela potrošnje za električnu energiju (u%), različite opcije naknada, po kvantilama potrošnje prije transfera, scenario III, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju III.

Grafikon 9. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, prva kvantila potrošnje, scenario III, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po scenariju III.

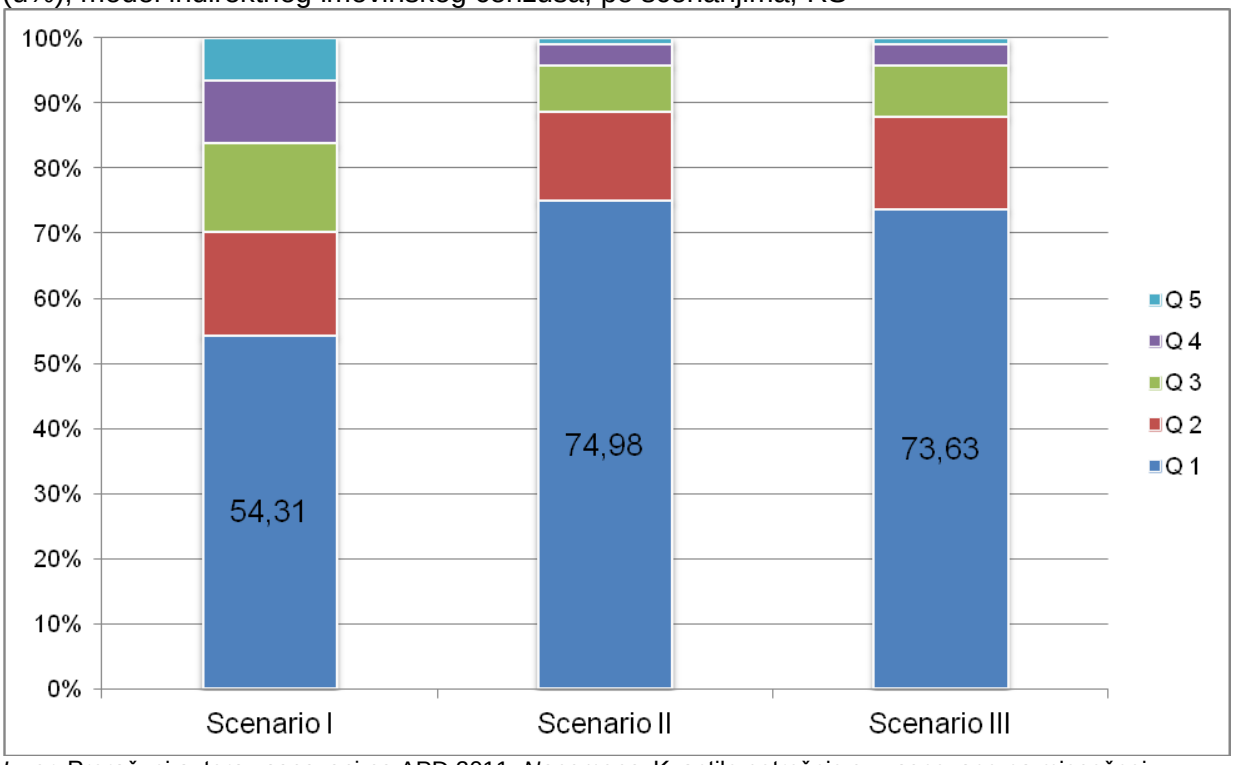
Grafikoni 7 i 8 prikazuju distribuciju naknada po kvantilama potrošnje, a Grafikon 9 prikazuje prosječan udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava poslije transfera za prvu kvantilu potrošnje po scenariju III primjenom indirektnog imovinskog cenzusa, odnosno modela zasnovanog na potrošnji za električnu energiju.

Gornji grafikoni prikazuju uglavnom iste obrasce kao i oni koji se mogu uočiti u scenariju II, u kom je također simuliran jedan jedinstven program orijentisan na siromašne. Molimo da obratite pažnju da je jedina razlika između scenarija II i III raspoloživi budžet. Male razlike u distribuciji naknada uzrokovane su činjenicom da su kvantile zasnovane na potrošnji prije transfera, koja se za svaki od scenarija razlikuje.

Pored obuhvata programa, i adekvatnost naknada je izraženo zavisna od raspoloživog budžeta. Ovo postaje očito kada, na primjer, uporedimo scenario I sa scenarijem III. Raspoloživi budžet za treći scenario je znatno veći od budžeta za scenario II, što je dobro izraženo u adekvatnosti naknada prikazanih na Grafikonu 6 u poređenju s Grafikonom 9. Udio naknada u potrošnji poslije transfera je mnogo veći u scenariju III.

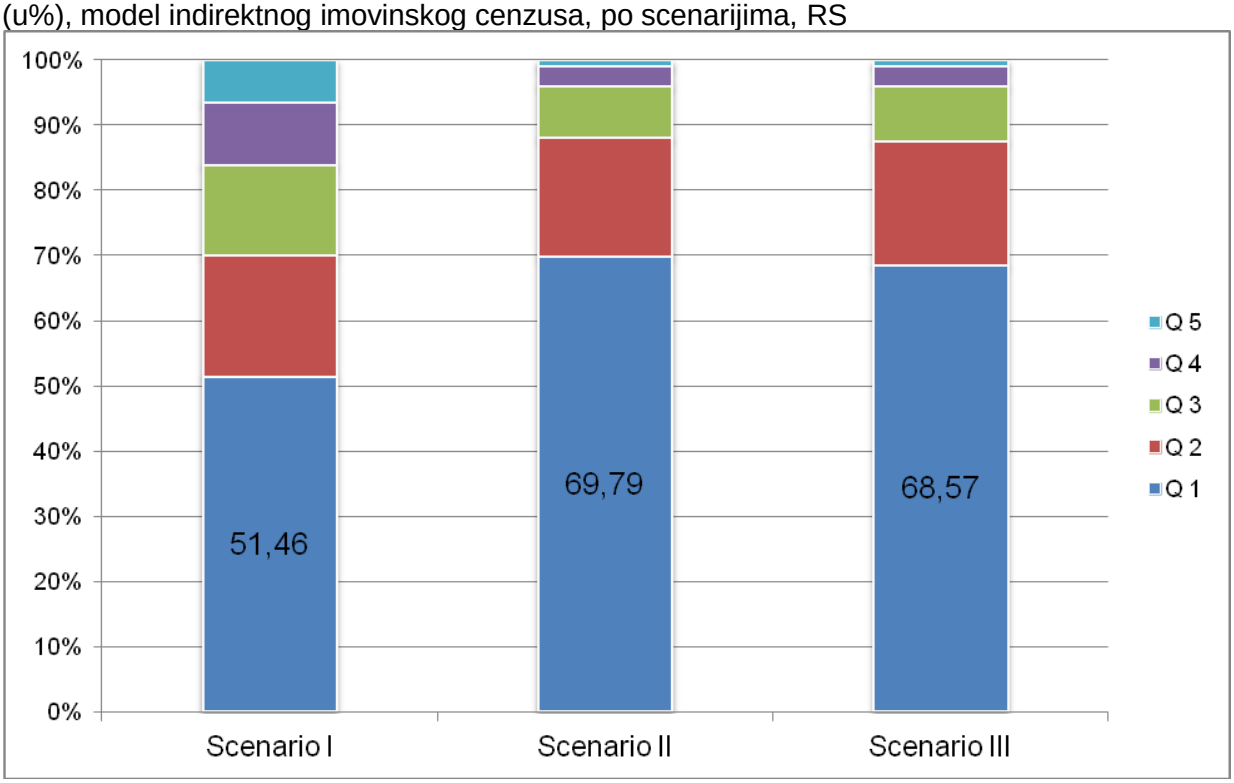
Sve u svemu, simulirane opcije ciljanja i raspodjele naknada daju dosljedne rezultate u sva tri scenarija. Najbolji učinak i u pogledu distribucije naknada i adekvatnosti nivoa naknada postiže se kad se jedinstvene naknade usmjere na najsiromašnijih 10% populacije. Stepenovane naknade za najsiromašnijih 15% također daju dobre rezultate po posmatranim pokazateljima u različitim scenarijima. Grafikoni 10 – 12 prikazuju distribuciju po kvantilama potrošnje najbolje strukturiranih naknada kao i razlike između njihovih udjela u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, što omogućava poređenje različitih scenarija.

Grafikon 10. Raspodjela jedinstvenih naknada ciljanih za najsiromašnijih 10% populacije (u%), model indirektnog imovinskog cenzusa, po scenarijima, RS

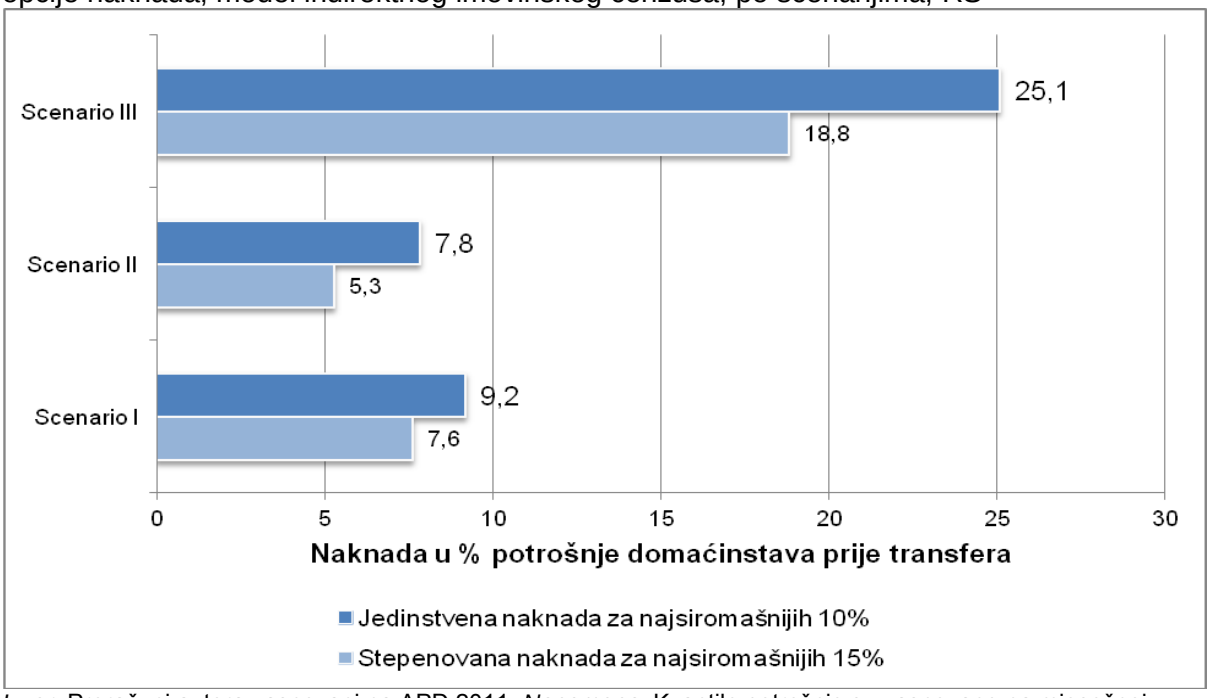
Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po odgovarajućem scenariju.

Grafikon 11. Raspodjela stepenovanih naknada ciljanih za najsiromašnijih 15% populacije (u%), model indirektnog imovinskog cenzusa, po scenarijima, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po odgovarajućem scenariju.

Grafikon 12. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava nakon transfera, najefikasnije opcije naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, po scenarijima, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (ljestvica OECD 1) prije isplate transfera koji će se zamijeniti po odgovarajućem scenariju.

3.3 Efekat na siromaštvo

Krajnji cilj simulacije alternativnih metoda ciljanja i različitih scenarija raspodjele budžeta je da se razmotri u kojoj mjeri je moguće poboljšati dobrobit siromašnih. Stoga je ocjena efekta na siromaštvo ključni aspekt analize adekvatnosti nekog programa. Radi evaluacije efekata različitih opcija na siromaštvo, koristimo dva široko primjenljiva mjerila: stopu siromaštva i jaz siromaštva.[9]

Stopa siromaštva, koja se takođe naziva i indeks stope siromaštva, nam otkriva koliki dio ukupne populacije je siromašan (tj. ima nivo potrošnje koji je ispod linije siromaštva). U RS se osobe čija je potrošnja manja od 308 KM po ekvivalentu odrasle osobe[10] (ljestvica OECD 1) smatraju siromašnim. Međutim, indeks stope siromaštva daje samo informacije o broju siromašnih bez indikacija o razmjerama njihove potrebe. Iz perspektive smanjenja siromaštva, nije jednostavno samo smanjiti stopu siromaštva. Povrh toga, ključno je smanjiti dubinu siromaštva.

Jaz siromaštva nam otkriva ukupni novčani iznos potreban da se svi siromašni dovedu do nivoa minimalne potrošnje. Manji jaz siromaštva ukazuje nam da je potrošnja siromašnih u prosjeku bliža liniji siromaštva, dok je veći jaz siromaštva znak veće dubine siromaštva. U slučaju RS, ukupni iznos jaza siromaštva predstavlja budžet koji je potrebno dodijeliti siromašnima tako da bi svaka osoba dospjela na mjesečni nivo potrošnje od 308 KM po ekvivalentu odrasle osobe.

Sadašnji jaz siromaštva u RS – zasnovan na gore spomenutoj liniji siromaštva od 308 KM – iznosi oko 11 miliona KM mjesečno. Ovo znači da je, u *statusu quo*, ukupni mjesečni iznos potreban da se osigura da više niko ne živi ispod linije siromaštva, tj. da se ublaži svo postojeće siromaštvo, iznosi 11 miliona KM. Uzimajući u obzir da je u našim simulacijama nekoliko transfera "eliminisano" i zamijenjeno novim transferima, jaz koji treba popuniti kod svakog scenarija jednak je sadašnjem jazu od 11 miliona KM mjesečno plus iznos transfera koje treba zamijeniti. Na primjer, Grafikon 14 pokazuje da jaz siromaštva prije transfera koji treba popuniti za scenario I iznosi 11 miliona KM (sadašnji jaz) + 1,4 miliona KM (ukupni iznos transfera koji se zamjenjuju u scenariju I). Pošto su budžeti raspoloživi za scenarije I – III u svim slučajevima manji od odgovarajućeg ukupnog jaza za svaki scenario, ni u jednom od njih popunjavanje jaza nije izvodljivo. Ipak, može se očekivati da će treći scenario dati bolje rezultate u smislu smanjenja jaza siromaštva zbog svog relativno većeg budžeta.

Scenario I

Kad se neki od sada postojećih programa zamjenjuje kombinacijom univerzalnog programa dječijeg dodatka, invalidnine i programa socijalne pomoći ciljanog primjenom indirektnog imovinskog cenzusa ili modela zasnovanog na potrošnji za električnu energiju, uočavamo pozitivan, ali marginalan efekat na siromaštvo prikazan na Grafikonima 13 – 15 koji slijede.

Grafikon 13 prikazuje kolika će biti stopa siromaštva poslije realociranja raspoloživog budžeta i s korištenjem različitih opcija ciljanja i različitih nivoa naknada. Prvo, on ilustruje da se sadašnjom raspodjelom naknada nivo siromaštva u Republici Srpskoj smanjuje samo marginalno. On povrh toga pokazuje da, kada se postojeći programi zamijene kombinacijom kategorijskog ciljanja i programa socijalne pomoći usmjerenih na siromašne, ne dolazi do

[9] Molimo pogledati u Dodatku formule korištene pri izračunavanju stope i jaza siromaštva.
[10] Molimo pogledati u odjeljku 2.6 metodologiju korištenu za izračunavanje linije siromaštva.

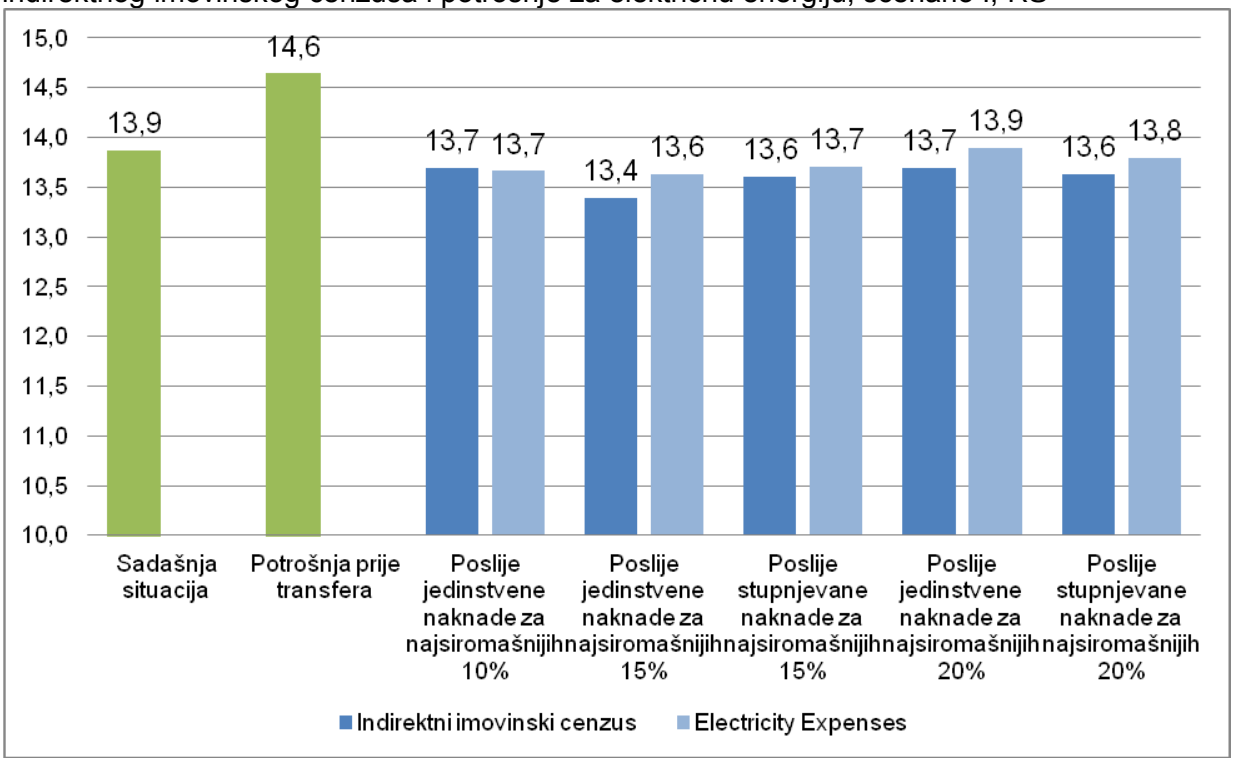
značajnog smanjenja intenziteta siromaštva: stope siromaštva ostaju oko 14%. Odsustvu poboljšanja po ovom scenariju u odnosu na *status quo* je posljedica načina raspoređivanja budžeta za dječiju zaštitu. U sadašnjoj situaciji, dječiji dodatak se daje onima koji ispune prihodovni cenzus, dok u našoj simulaciji scenarija I dječiji dodatak više nije uslovljen nivoom potrošnje domaćinstva već ga primaju sva djeca do šest godina bez prihodovnog cenzusa. Stoga je budžet koji preostane za dodjelu siromašnim domaćinstvima relativno malen.

Grafikoni 14 i 15 prikazuju efekat različitih programa naknada – ciljanim bilo primjenom modela indirektnog imovinskog cenzusa, ili modela potrošnje na komunalije – na smanjenje jaza siromaštva prije transfera. Grafikoni nam pokazuju koji dio jaza će se popuniti nakon primjene date naknade i koliki će jaz siromaštva preostati nakon svake opcije.

Skoro zanemarljivo smanjenje jaza siromaštva uočava se u poređenju sa *statusom quo*. Najbolji rezultati postižu se alociranjem jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% populaciji ili stepenovane naknade za najsiromašnijih 15% populacije, primjenom modela indirektnog imovinskog cenzusa povrh kategorijskog ciljanja. Međutim, simulacija dodjele jedinstvene naknade za najsiromašnijih 20% u stvari daje negativan efekat, jer se time jaz siromaštva povećava. Efekat alociranja naknada metodom potrošnje na električnu energiju na jaz siromaštva je negativan za sve oblike naknada.

Upoređivanjem alociranja jedinstvenih naknada za najsiromašnijih 15% i stepenovanih naknada za najsiromašnijih 15% primjenom modela indirektnog imovinskog cenzusa postaje evidentno da je smanjenje jaza siromaštva veće kod primjene stepenovanih naknada. Ovo je opet rezultat veće progresivnosti stepenovanih naknada.

Grafikon 13. Stope siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, scenario I, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

Na Grafikonu 13 se vidi da stopa relativnog siromaštva u RS iznosi 13,9% (prvi zeleni stupac s lijeve strane). Na osnovu ovog procenta izvodimo zaključak da se ukupan broj siromašnih u RS procjenjuje na oko 184 hiljade stanovnika.

Kada se iz ukupne potrošnje domaćinstva, koja služi kao mjera ukupnog prihoda domaćinstva, oduzmu sve naknade koje ulaze u scenario I dobija se potrošnja domaćinstava prije transfera iz scenarija I. Ova potrošnja prije transfera je niža u odnosu na potrošnju poslije transfera koja služi za računanje siromaštva pa se broj siromašnih povećava. Stopa relativnog siromaštva koja se dobije na osnovu potrošnje prije transfera iz scenarija I iznosi 14,6% (drugi zeleni stupac s lijeve strane). Drugim riječima, kada se ne bi isplatila novčana davanja koja ulaze u scenario I ukupan broj siromašnih bi se povećao sa trenutno procijenjenih 184 hiljade na 194 hiljade siromašnih.

Stopa siromaštva poslije transfera (13,9%) služi da bi se simulirani scenariji uporedili sa trenutnom situacijom. Pored toga, stopa siromaštva prije transfera iz scenarija I (14,6%) služi za poređenje simuliranih scenarija sa hipotetičkom situacijom u kojoj su transferi iz scenarija I ukinuti.

Iz Grafikona možemo da vidimo sljedeće:

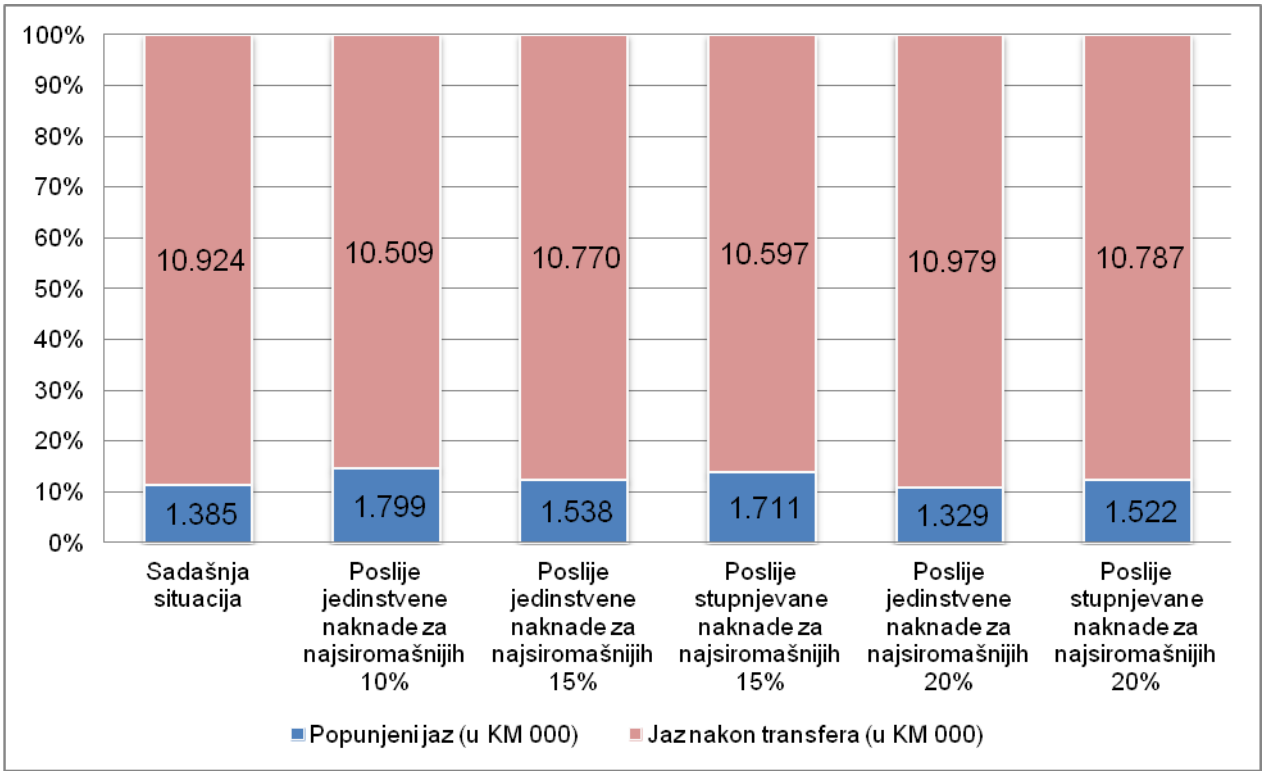
- Pokazuje nam koliko se mogu smanjiti stope siromaštva u odnosu na trenutnu situaciju, uz isti budžet (kada se poredi sa trenutnom stopom siromaštva od 13,9%)
- Pokazuje nam stopu siromaštva (i) ukoliko se budžet uopšte ne troši na socijalne naknade (drugi zeleni stupac sa lijeve strane) ili (ii) ukoliko bi se budžet, umjesto toga, preusmjerio na različite simulirane programe (plavi stupci) – razlika između zelenog i plavih stupaca bi bio ukupni uticaj programa na smanjenje siromaštva.

Na Grafikonu 13 se vidi da najbolji efekat na smanjenje relativnog siromaštva ima program indirektnog imovinskog cenzusa poslije jedinstvene naknade za najsiromašnijih 15% (treći plavi stupac s lijeve strane). Ovaj program ima efekat smanjenja siromaštva sa trenutnih 13,9% na 13,4%. Drugim riječima, ovaj program smanjuje siromaštvo za 13,9-13,4=0,5 procentnih poena. U apsolutnom iznosu ovo znači da bi primjenom ovog programa i ovog načina ciljanja siromašnih dodatnih 0,5% ukupne populacije RS izašlo iz siromaštva što je oko 7.000 stanovnika.

Ukupan efekat ovog programa bi iznosio 14,6-13,4=1,2 procentna poena. Drugim riječima, ovaj program sa ovim načinom ciljanja siromašnih kategorija bi omogućio da 1,2% ukupnog stanovništva RS izađe iz relativnog siromaštva, što u apsolutnim brojkama odgovara broju od oko 16 hiljada stanovnika.

Na Grafikonu 13 takođe se vidi da najslabiji efekat na smanjenje siromaštva ima program jedinstvene naknade za 20% najsiromašnijih koji koristi troškove električne energije kao osnovu za ciljanje siromašnih kategorija stanovništva (treći stupac s desna). Efekat ovog programa ne bi bilo ni smanjenje ni povećanje siromaštva.

Grafikon 14. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario I, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

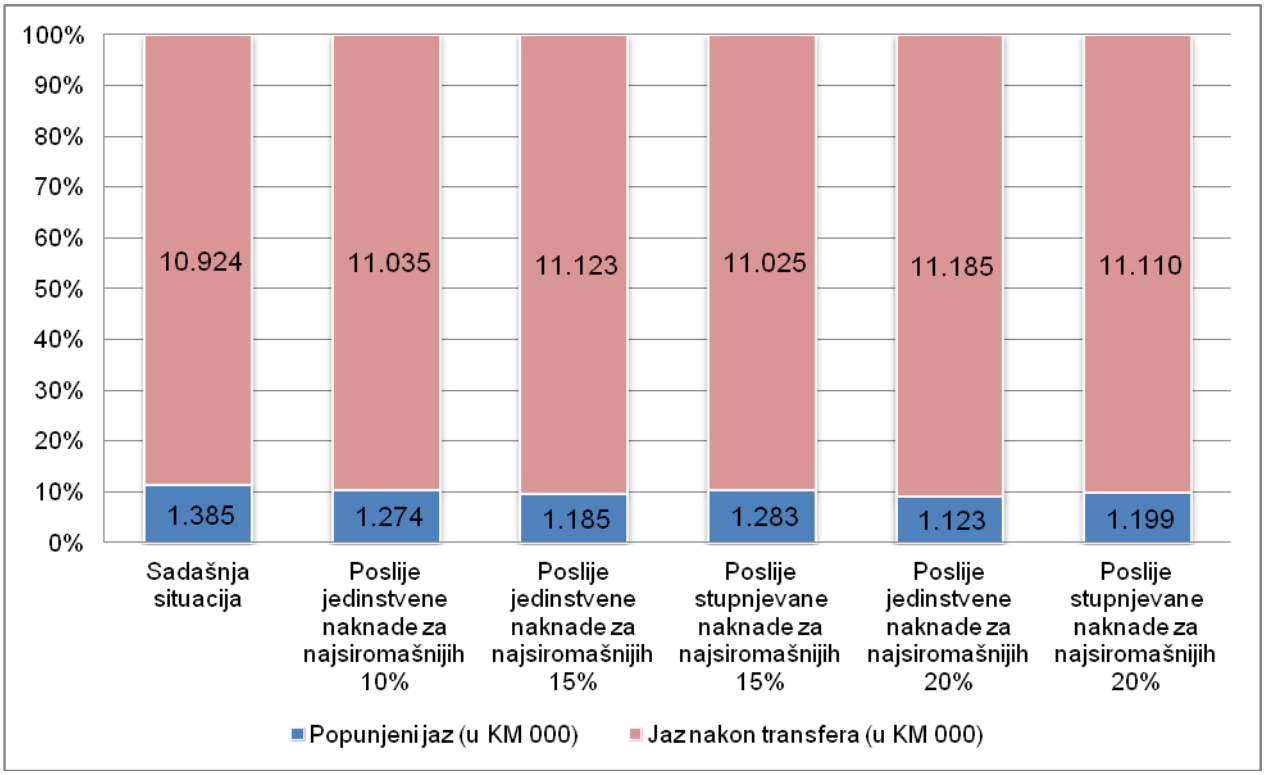
Na osnovu crvenog dijela prvog stupca Grafikona 14 vidi se da se preostali jaz siromaštva, odnosno dodatni novac koji nedostaje da se svi stanovnici RS izvedu iznad linije siromaštva, procjenjuje na 10,924 miliona KM na mjesečnom nivou. Kada bi se ukinule postojeće civilne novčane naknade iz scenarija I ovaj jaz bi se povećao za 1,385 miliona KM (plavi dio prvog stupca s lijeve strane).

Prvi stupac u Grafikonu 14 služi kao osnova da se s njim uporede odabrani obuhvati programa i vrste naknada u modelu indirektnog imovinskog cenzusa za scenario I u RS.

Jaz siromaštva najbolje smanjuje program jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% (drugi stupac s lijeve strane). Ovaj program smanjuje jaz siromaštva sa 10,924 miliona KM za sve stanovnike RS ispod linije siromaštva na 10,509 miliona KM.

Najslabiji (negativni) efekat ima program indirektnog imovinskog cenzusa poslije jedinstvene naknade za najsiromašnijih 20% (drugi stupac s desne strane). Kod ovog program jaz siromaštva se povećava sa 10,924 miliona KM na mjesečnoj osnovi na 10,979 miliona KM na mjesečnoj osnovi. Drugim riječima kada bi se primjenjivao program jedinstvene naknade za najsiromašnijih 20% bilo bi potrebno dodatno uložiti 55 hiljada KM na mjesečnom nivou kako bi se jaz siromaštva održao na trenutnom nivou.

Grafikon 15. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model potrošnje za električnu energiju, scenario I, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

U simulaciji ciljanja siromašnih osoba u scenariju I modelom potrošnje za električnu energiju svi predloženi modeli su slabiji u odnosu na postojeći model ciljanja.

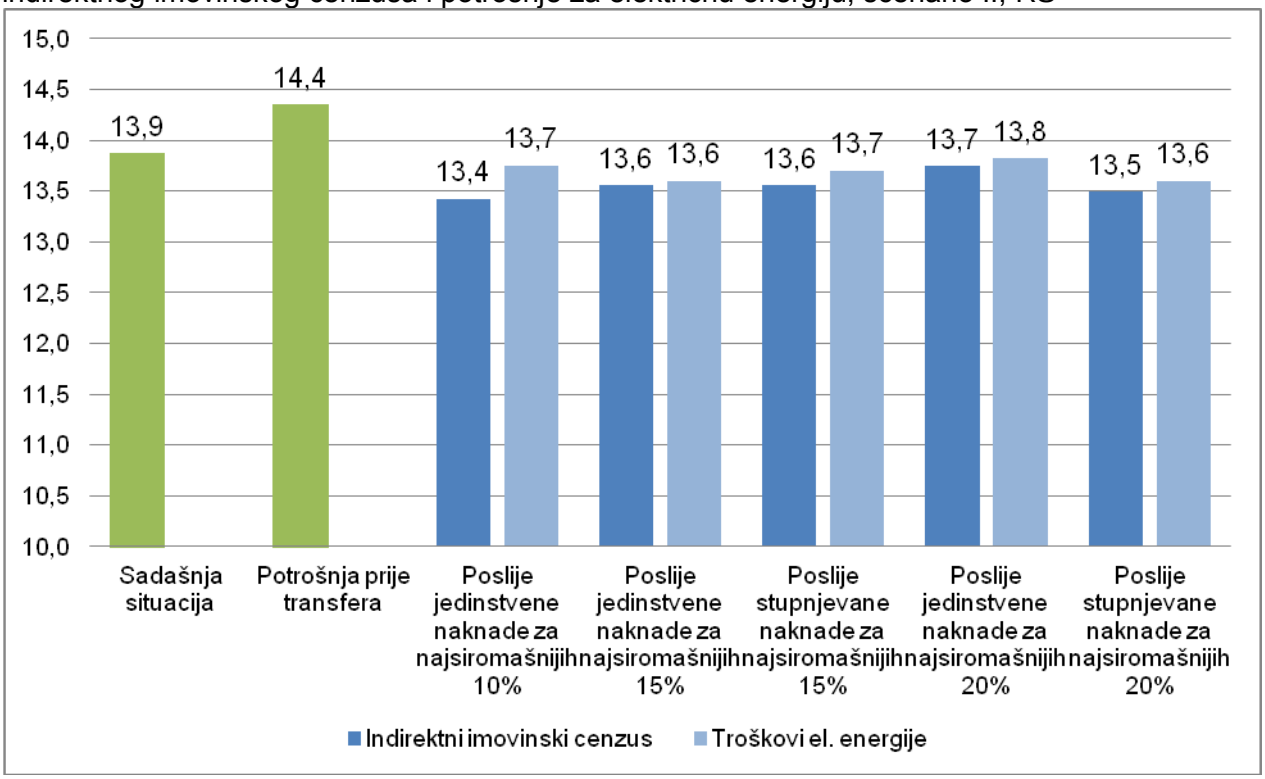
Scenario II

Grafikoni 16 – 18 u nastavku pokazuju efekat na siromaštvo koji se dobija zamjenom nekih od trenutno postojećih civilnih naknada jednim programom ublažavanja siromaštva u kome se ciljanje vrši primjenom indirektnog imovinskog cenzusa ili modela potrošnje na električnu energiju.

Pošto su programi zamijenjeni u ovom scenariju ograničeni budžetom, efekat zamjene trenutno postojećih naknada alternativnim programom čije se ciljanje vrši ili modelom indirektnog imovinskog cenzusa ili primjenom modela potrošnje za električnu energiju je malen. Reforme simulirane za ovaj scenario takođe bi dovele tek do vrlo marginalnog smanjenja stopa siromaštva.

Jaz siromaštva se smanjuje više nego u scenariju I, ali efekat realokacije budžeta na jaz siromaštva u scenariju dva je još uvijek malen. Najznačajnije smanjenje je 10% jaza siromaštva kad se jedinstvena naknada usmjeri za najsiromašnijih 10% populacije.

Grafikon 16. Stope siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, scenario II, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

Na Grafikonu 16 se vidi da stopa relativnog siromaštva u RS iznosi 13,9% (prvi zeleni stupac s lijeve strane). Na osnovu ovog procenta, kao što je već rečeno, zaključujemo da se ukupan broj siromašnih u RS procjenjuje na oko 184 hiljade stanovnika.

Kada se iz ukupne potrošnje domaćinstva koja služi kao mjera ukupnog prihoda domaćinstva oduzmu sve naknade koje ulaze u scenario II dobija se potrošnja domaćinstava prije transfera iz scenarija II. Ova potrošnja prije transfera je niža u odnosu na potrošnju poslije transfera koja služi za računanje siromaštva pa se broj siromašnih povećava (istovjetno kao u scenariju I). Stopa relativnog siromaštva koja se dobije na osnovu potrošnje prije transfera iz scenarija II iznosi 14,4% (drugi zeleni stupac s lijeve strane). Drugim riječima, kada se ne bi isplatila

novčana davanja koja ulaze u scenario I ukupan broj siromašnih bi se povećao sa trenutno procijenjenih 184 hiljade na 191 hiljade siromašnih.

Stopa siromaštva poslije transfera (13,9%) služi da bi se simulirani scenariji uporedili sa trenutnom situacijom. Pored toga, stopa siromaštva prije transfera iz scenarija II (14,4%) služi za poređenje simuliranih scenarija sa hipotetičkom situacijom u kojoj su transferi iz scenarija II ukinuti.

Iz Grafikona možemo da vidimo sljedeće:

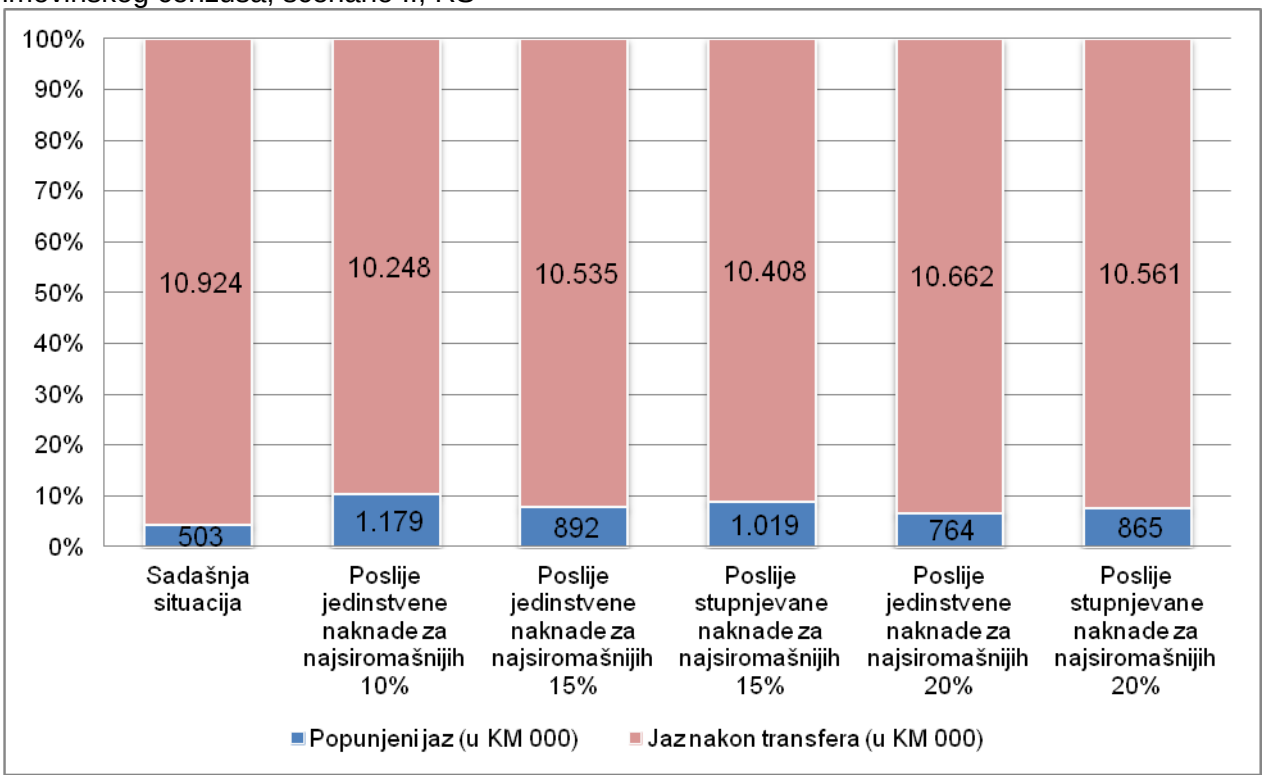
- Pokazuje nam koliko se mogu smanjiti stope siromaštva u odnosu na trenutnu situaciju, uz isti budžet (kada se poredi sa trenutnom stopom siromaštva od 13,9%)
- Pokazuje nam stopu siromaštva (i) ukoliko se budžet uopšte ne troši na socijalne naknade (drugi zeleni stupac sa lijeve strane) ili (ii) ukoliko bi se budžet, umjesto toga, preusmjerio na različite simulirane programe (plavi stupci) – razlika između zelenog i plavih stupaca bi bio ukupni uticaj programa na smanjenje siromaštva.

Na Grafikonu 16 se vidi da najbolji efekat na smanjenje relativnog siromaštva ima program indirektnog imovinskog cenzusa poslije jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% (prvi plavi stupac s lijeve strane). Ovaj program ima efekat smanjenja siromaštva sa trenutnih 13,9% na 13,4%. Drugim riječima ovaj program smanjuje siromaštvo za 13,9-13,4=0,5 procentnih poena. U apsolutnom iznosu ovo znači da bi primjenom ovog programa i ovog načina ciljanja siromašnih dodatnih 0,5% ukupne populacije RS izašlo iz siromaštva što je oko 7 000 stanovnika.

Ukupan efekat ovog programa bi iznosio 14,4-13,4=1,0 procentni poen. Drugim riječima, ovaj program sa ovim načinom ciljanja siromašnih kategorija bi omogućio da 1,0% ukupnog stanovništva RS izađe iz relativnog siromaštva što u apsolutnim brojkama odgovara broju od oko 13 hiljada stanovnika.

Na Grafikonu 16 takođe se vidi da najslabiji efekat na smanjenje siromaštva ima program jedinstvene naknade za 20% najsiromašnijih koji koristi troškove električne energije kao osnovu za ciljanje siromašnih kategorija stanovništva (treći stupac s desna). Efekat ovog programa bi bilo smanjenje broja siromašnih za oko 1.000 stanovnika.

Grafikon 17. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario II, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

Na osnovu crvenog dijela prvog stupca Grafikona 17 vidi se da je preostali jaz siromaštva, odnosno dodatni novac koji nedostaje da se svi stanovnici RS izvedu iznad linije siromaštva,a procjenjuje na 10,924 miliona KM na mjesečnom nivou. Kada bi se ukinule postojeće civilne novčane naknade iz scenarija II ovaj jaz bi se povećao za 503 hiljade KM (plavi dio prvog stupca s lijeve strane).

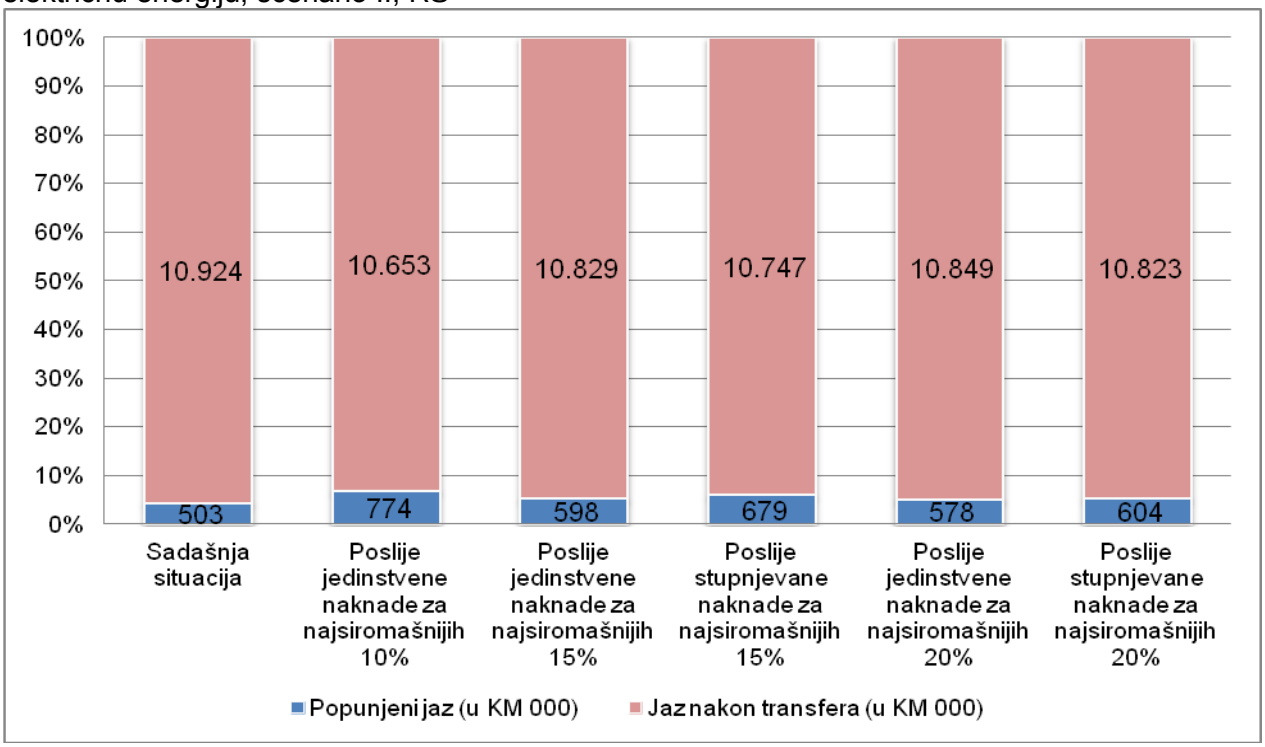
Prvi stupac u grafikonu 17 služi kao osnova da se s njim uporede odabrani obuhvati programa i vrste naknada u modelu indirektnog imovinskog cenzusa za scenario II u RS.

Jaz siromaštva najbolje smanjuje program jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% (drugi stupac s lijeve strane). Ovaj program smanjuje jaz siromaštva sa 10,924 miliona KM na mjesečnoj osnovi za sve stanovnike RS ispod linije siromaštva na 10,248 miliona KM.

Najslabiji efekat ima program indirektnog imovinskog cenzusa poslije jedinstvene naknade za najsiromašnijih 20% (drugi stupac s desne strane). Kod ovog program jaz siromaštva se smanjuje sa 10,924 miliona KM na mjesečnoj osnovi na 10,662 miliona KM na mjesečnoj osnovi.

Drugim riječima, kada bi se primjenjivao program jedinstvene naknade za najsiromašnijih 20% putem indirektnog imovinskog cenzusa umjesto postojećeg sistema raspodjele novčanih naknada iz scenarija II i kada bi se jaz siromaštva zadržao na istom nivou kao što je sada ostvarila bi se bruto ušteda od oko 260 hiljada KM na mjesečnom nivou.

Grafikon 18. Jaz siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model potrošnje za električnu energiju, scenario II, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

U simulaciji ciljanja siromašnih osoba u scenariju II modelom potrošnje za električnu energiju svi predloženi modeli su samo neznatno učinkovitiji u odnosu na postojeći model ciljanja.

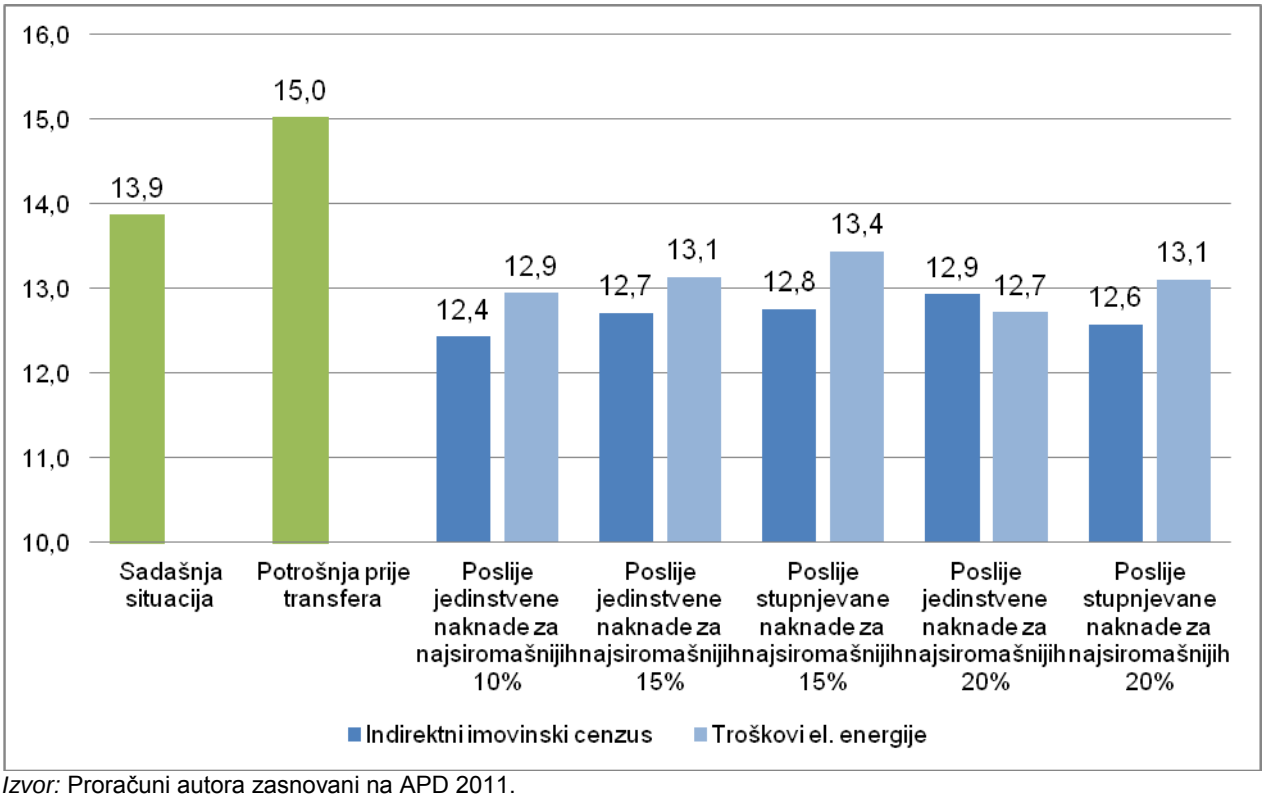
Scenario III

Ova simulacija omogućava nam da istražimo efekat na ublažavanje siromaštva jednog programa zasnovanog na potrebama koji je uporediv sa programom simuliranim u scenariju II, ali sa znatno većim budžetom. Ako se, pored civilnih naknada koje su zamijenjene u scenariju II, zamijene i neke naknade za RVI, budžet za raspodjelu naknada se znatno povećava. Shodno tome, nivoi naknada su viši, što dovodi do vidljivog smanjenja i intenziteta i dubine siromaštva (vidjeti Grafikone 19 – 21).

Po našim simulacijama, jedan novi program koji bi bio ciljan primjenom indirektnog imovinskog cenzusa smanjio bi indeks stope siromaštva sa 13,9% na 12,4 – 12,9% (vidjeti Grafikon 19). Program koji bi ciljao najsiromašnijih 10% isplatom jedinstvenih naknada pokazuje najbolji učinak u smanjivanju broja siromašnih. Smanjenje siromaštva kao rezultat ove opcije iznosi 1,5 procentnih poena. Mehanizam ciljanja zasnovan na modelu potrošnje za električnu energiju ima relativno slabiji učinak.

Efekat različitih metoda ciljanja i struktura naknada na dubinu siromaštva prikazan je na Grafikonima 20 i 21. Po ovom scenariju, program zasnovan na indirektnom imovinskom cenzusu dovodi do smanjenja jaza siromaštva od 32% u odnosu na stanje prije transfera. Dio jaza koji se zatvara nakon isplate transfera je oko 24 – 32%, pri čemu jedinstvena naknada isplaćena za najsiromašnijih 10% opet daje najbolje rezultate. Alternativni program zasnovan na modelu potrošnje na električnu energiju ima slabiji učinak, jer je ovaj metod ciljanja manje precizan (vidi Grafikon 21).

Grafikon 19. Stope siromaštva, odabrani obuhvati programa i vrste naknada, modeli indirektnog imovinskog cenzusa i potrošnje za električnu energiju, scenario III, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

Na Grafikonu 19 se vidi da stopa relativnog siromaštva u RS iznosi 13,9% (prvi zeleni stupac s lijeve strane). Na osnovu ovog procenta zaključujemo da se ukupan broj siromašnih u RS procjenjuje na oko 184 hiljade stanovnika.

Kada se iz ukupne potrošnje domaćinstva, koja služi kao mjera ukupnog prihoda domaćinstva, oduzmu sve naknade koje ulaze u scenario III dobija se potrošnja domaćinstava prije transfera. Potrošnja prije transfera je niža u odnosu na potrošnju poslije transfera koja služi za računanje siromaštva pa se siromaštvo povećava. Stopa relativnog siromaštva koja se dobije na osnovu potrošnje prije transfera iznosi 15,0% (drugi zeleni stupac s lijeve strane). Drugim riječima, kada se ne bi isplatila novčana davanja koja ulaze u scenario III ukupan broj siromašnih bi se povećao sa trenutno procijenjenih 184 hiljade na 199 hiljada siromašnih.

Stopa siromaštva poslije transfera (13,9%) služi da bi se simulirani scenariji uporedili sa trenutnom situacijom. Pored toga, stopa siromaštva prije transfera iz scenarija III (15%) služi za poređenje simuliranih scenarija sa hipotetičkom situacijom u kojoj su transferi iz scenarija III ukinuti.

Iz Grafikona možemo da vidimo sljedeće:

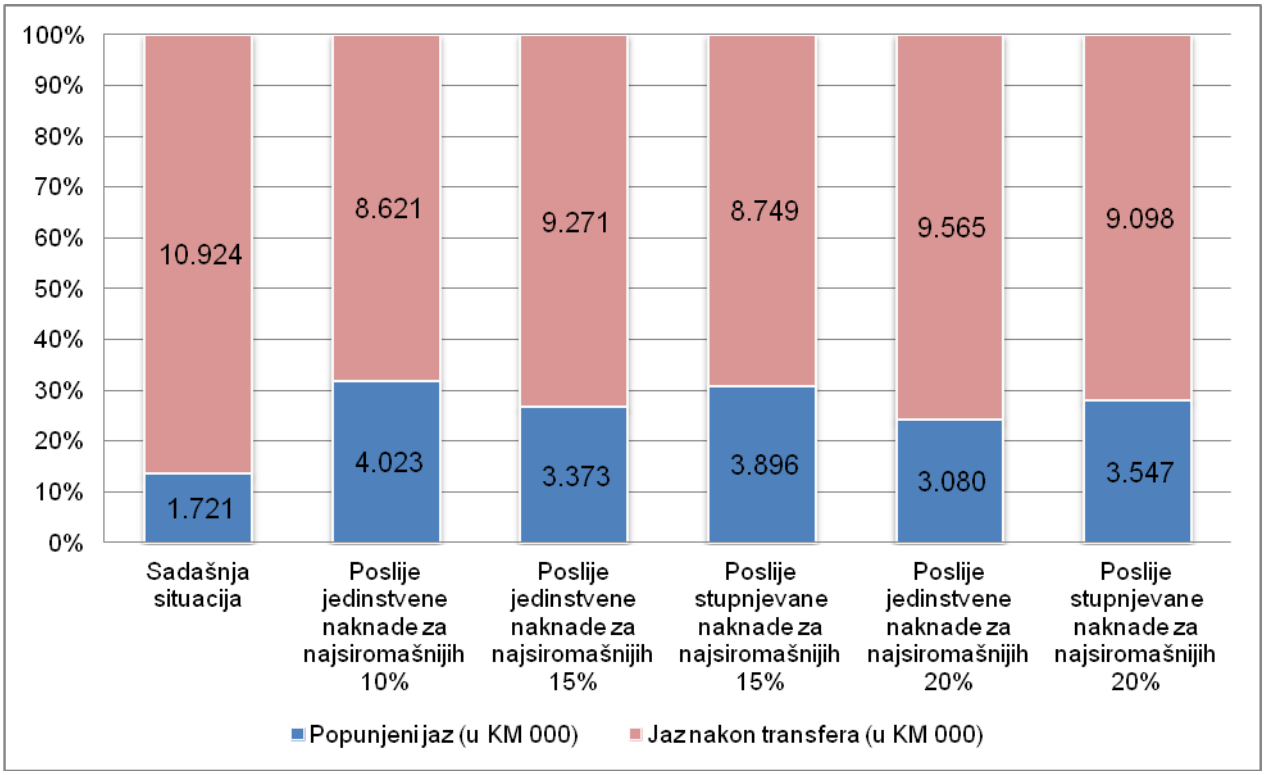
- Pokazuje nam koliko se mogu smanjiti stope siromaštva u odnosu na trenutnu situaciju, uz isti budžet (kada se poredi sa trenutnom stopom siromaštva od 13,9%)
- Pokazuje nam stopu siromaštva (i) ukoliko se budžet uopšte ne troši na socijalne naknade (drugi zeleni stupac sa lijeve strane) ili (ii) ukoliko bi se budžet, umjesto toga, preusmjerio na različite simulirane programe (plavi stupci) – razlika između zelenog i plavih stupaca bi bio ukupni uticaj programa na smanjenje siromaštva.

Na Grafikonu 19 se vidi da najbolji efekat na smanjenje relativnog siromaštva ima program indirektnog imovinskog cenzusa poslije jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% (prvi plavi stupac s lijeve strane). Ovaj program ima efekat smanjenja siromaštva sa trenutnih 13,9% na 12,4%. Drugim riječima, ovaj program smanjuje siromaštvo za 13,9-12,4=1,5 procentnih poena. U apsolutnom iznosu ovo znači da bi primjenom ovog programa i ovog načina ciljanja siromašnih dodatnih 1,5% ukupne populacije RS izašlo iz siromaštva, što je oko 20.000 stanovnika.

Ukupni efekat ovog programa bi iznosio 15,0-12,4=2,6 procentnih poena. Drugim riječima, ovaj program sa ovim načinom ciljanja siromašnih kategorija bi omogućio da 2,6% ukupnog stanovništva RS izađe iz relativnog siromaštva, što u apsolutnim brojkama znači 35 hiljada stanovnika.

Na Grafikonu 19 takođe se vidi da najslabiji efekat na smanjenje siromaštva ima program stepenovane naknade za 15% najsiromašnijih koji koristi troškove električne energije kao osnovu za ciljanje siromašnih kategorija stanovništva (peti stupac s desna). Efekat ovog programa bi bilo smanjenje siromaštva od 0,5 procentnih poena što odgovara brojci od dodatnih 7.000 stanovnika izvan siromaštva.

Grafikon 20. Jaz siromaštva (u 000 KM), odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model indirektnog imovinskog cenzusa, scenario III, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

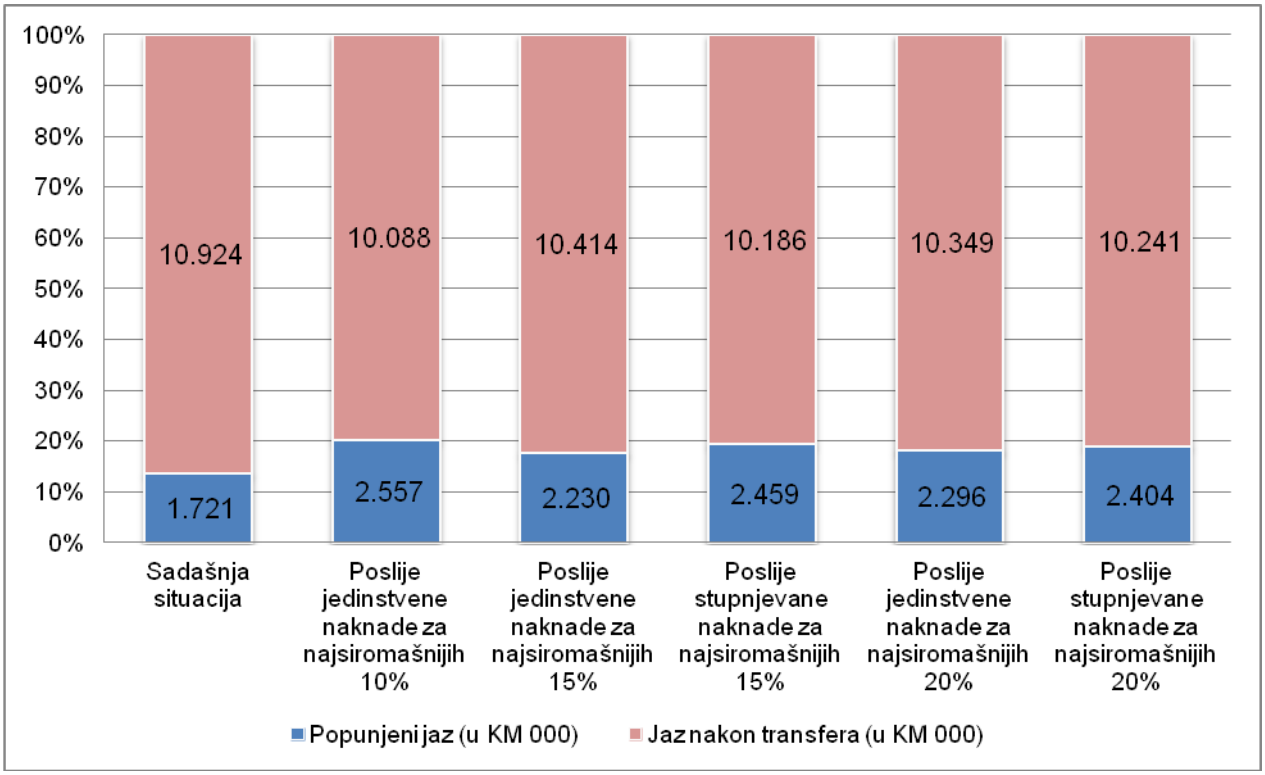
Na osnovu crvenog dijela prvog stupca Grafikona 20 vidi se da se preostali jaz siromaštva, odnosno dodatni novac koji nedostaje da se svi stanovnici RS izvedu iznad linije siromaštva, procjenjuje na 10,924 miliona KM na mjesečnom nivou. Kada bi se ukinule postojeće civilne novčane naknade iz scenarija III ovaj jaz bi se povećao za 1,721 miliona KM (plavi dio prvog stupca s lijeve strane).

Prvi stupac u Grafikonu 20 služi kao osnova da se s njim uporede odabrani obuhvati programa i vrste naknada u modelu indirektnog imovinskog cenzusa za scenario III u RS.

Grafikon 20 prikazuje da se jaz siromaštva u slučaju ciljana siromašnih kategorija stanovništva metodom indirektnog imovinskog cenzusa nabolje popunjava u slučaju programa jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% stanovništva.

U slučaju programa jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% stanovništva, koji koristi metodu ciljanja siromašnih kategorija indirektnog imovinskog cenzusa, popunjavanje jaza siromaštva bi se sa sadašnjih 1,721 miliona KM na mjesečnoj osnovi povećalo na 4,023 miliona KM a sam jaz siromaštva bi spao sa 10,924 miliona KM na 8,621 miliona KM.

Grafikon 21. Jaz siromaštva (u 000 KM), odabrani obuhvati programa i vrste naknada, model potrošnje za električnu energiju, scenario III, RS

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011.

Grafikon 21 prikazuje da se jaz siromaštva u slučaju ciljana siromašnih kategorija stanovništva metodom ciljanja na osnovu troškova električne energije nabolje popunjava u slučaju programa jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% stanovništva.

U slučaju programa jedinstvene naknade za najsiromašnijih 10% stanovništva koji za ciljanje siromašnih kategorija koristi metodu zasnovanu na potrošnji za električnu energiju, popunjavanje jaza siromaštva bi se sa sadašnjih 1,721 miliona KM na mjesečnoj osnovi povećalo na 2,557 miliona KM a sam jaz siromaštva bi spao sa 10,924 miliona KM na 10,088 miliona KM.

3.4 Kratki pregled rezultata

Iz prethodne analize distribucije i adekvatnosti naknada i njihovog efekta na siromaštvo mogu se izvući slijedeći zaključci.

Iz analize distribucije naknada vidjeli smo da:

- ulaganje većeg dijela raspoloživog budžeta u program zasnovan na potrebama u svrhu ublažavanja siromaštva (socijalne pomoći), u odnosu na program zasnovan na pravima, dovodi do veće koncentracije naknada u prvoj kvantili potrošnje;
- indirektni imovinski cenzus je precizniji mehanizam kad se radi o usmjeravanju resursa prema siromašnima nego mehanizam zasnovan na potrošnji za električnu energiju;
- programi manjeg obuhvata bilježe manji odliv resursa ka višim kvantilama potrošnje, bez obzira na mehanizam ciljanja ili vid naknade;
- stepenovane naknade daju progresivniju distribuciju naknada, tako da najsiromašniji dobijaju veći dio ukupnog budžeta.

Adekvatnost naknada je:

- veća ako je na raspolaganju veći budžet;
- u većini slučajeva veća za naknade koje se ciljaju putem indirektnog imovinskog cenzusa u poređenju s naknadama ciljanim putem potrošnje za električnu energiju;
- veća za programe manjeg obuhvata u poređenju s programima većeg obuhvata;
- veća za stepenovane naknade u poređenju sa jedinstvenim naknadama.

U pogledu efekta na siromaštvo, naše simulaciju su pokazale da:

- scenariji I i II ne dovode do značajnih promjena sadašnjeg stanja;
- scenario III ima pozitivan efekat na ublažavanje siromaštva i dovode do smanjenja dubine siromaštva;
- metod ciljanja primjenom indirektnog imovinskog cenzusa dovodi do boljih rezultata u smanjenju stope i jaza siromaštva u poređenju sa metodom zasnovanim na potrošnji za električnu energiju;
- isplata jedinstvenih naknada za najsiromašnijih 10% populacije rezultira većim procentom popunjavanja jaza siromaštva,.

Sve u svemu, pošto je cilj ove studije ublažavanje siromaštva, najpoželjnija kombinacija distribucije i adekvatnosti naknada i smanjenja siromaštva može se naći u scenariju III, zbog toga što je u ovom scenariju na raspolaganju relativno veći budžet u kombinaciji s činjenicom da su svi resursi uloženi u program zasnovan na potrebama koji je usmjeren na siromašne. U okviru ovih scenarija, naknade su najbolje ciljane primjenom indirektnog imovinskog cenzusa za alociranje jedinstvenih naknada za najsiromašnijih 10% populacije

Cilj ovog izvještaja bio je da se simuliraju efekti na siromaštvo više mehanizama ciljanja izabranih iz prethodnog dijela ove studije: *"Novi metodi ciljanja za Bosnu i Hercegovinu: prvi dio"*. Za to su razvijena tri različita scenarija sa različitim budžetskim ograničenjima u zavisnosti od naknada u postojećem sistemu koje bi bile zamijenjene u svakom od tih scenarija. U okviru svakog scenarija, testirani su različiti vidovi naknada.

Kad je riječ o efektima na siromaštvo, scenario III je pokazao najpoželjnije rezultate. Prvo, on sadrži jedan jedinstven program zasnovan na potrebama i usmjeren za siromašne, koji dovodi do značajne redistribucije resursa prvoj kvantili potrošnje. Povrh toga, ovaj program ima veća sredstva na raspolaganju nego u druga dva scenarija, što je rezultat broja i vrste postojećih naknada koje su zamijenjene. Stoga su naknade adekvatnije u poređenju sa scenarijima I i II. Međutim, po ovom scenariju, neki vidovi naknada RVI bi bili preusmjereni i dopunili bi budžet za program zasnovan na potrebama. Pošto je naknade RVI politički osjetljivo pitanje i ne mogu se lako mijenjati ili ukidati, u stvarnosti bi moglo biti teško pridobiti pristanak javnosti za ovaj scenario.

Efekti na siromaštvo simulirani u scenariju I su zanemarljivi zbog kombinacije programa zasnovanog na pravima sa kategorijski dodjeljivanim naknadama i ograničenog raspoloživog budžeta koji je na raspolaganju. Scenario II pokazuje marginalne efekte na siromaštvo, iako ipak nešto veće nego u scenariju I zbog svog jedinog ciljanog programa zasnovanog na potrebama.

Kombinacijom boljeg ciljanja i bolje strukturiranih naknada mogli bi se unaprijediti efekti datog budžeta na siromaštvo. Ipak, veličina budžeta za smanjenje siromaštva je ključni faktor. Iako je budžet u svim scenarijima relativno malen, scenario III jasno pokazuje da veći budžet ima mnogo poželjnije efekte u smislu smanjenja siromaštva.

Fiskalni aspekti prikazanih scenarija analizirat će se u posebnom dokumentu.

Reference

Grosh, del Ninno, Tesliuc, & Ouerghi (2008.), “For Protection and Promotion: the Design of Effective Safety Nets”, Svjetska banka, Washington.

Dodatak I:

1. Izračunavanje distribucije naknada i prosječnog udjela naknada u potrošnji domaćinstava

1. Distribucija naknada

Distribucija naknada opisuje udio ukupnih naknada dodijeljen svakoj kvantili. Za prvu kvantilu, proračun izgleda ovako:

$$Distribucija\ naknada = \frac{\sum Naknade\ isplaćene\ pojedincima\ Q1}{\sum\ Sve\ isplaćene\ naknade} \times 100$$

2. Udio naknada u potrošnji korisničkih domaćinstava poslije transfera

Prosječan udio naknada u potrošnji domaćinstava poslije transfera po kvantilama potrošnje pokazuje nam adekvatnost naknada. Za prvu kvantilu izračunava se ovako:

$$Udio\ naknada\ (Q1) = \frac{1}{n} \times \sum_{i=1}^{n} \frac{Iznos\ naknade\ koju\ je\ primilo\ domaćinstvo\ i\ u\ Q1}{Potrošnja\ domaćinstva\ poslije\ transfera\ i}$$

pri čemu je *n* ukupan broj domaćinstava koja su primila naknade u prvoj kvantili.

3. Stopa siromaštva

Stopa siromaštva, poznata i kao indeks stope siromaštva, ukazuje koliki dio ukupne populacije je siromašan (tj. ispod linije siromaštva). Prema tome, udio siromašnih osoba u ukupnoj populaciji je stopa siromaštva. Formula za izračunavanje stope siromaštva je:

$$Stopa\ siromaštva\ (u\ \%) = \frac{Ukupan\ broj\ siromašnih\ osoba}{Ukupna\ populacija} \times 100$$

4. Jaz siromaštva

Jaz siromaštva prikazuje dubinu siromaštva. On predstavlja ukupni iznos sredstava potreban da se svi siromašni dovedu do minimalnog nivoa potrošnje. Jaz siromaštva izračunava se primjenom slijedeće formule:

$$Jaz\ siromaštva\ (u\ KM) = \sum (308 - nivo\ potrošnje\ X)$$

pri čemu je X svaka siromašna osoba.

Tabela A 1. Poređenje budžeta izvedenih iz administrativnih podataka sa budžetima projiciranim na osnovu podataka APD 2011.

Scenario	*Budžet: Administrativni podaci za 2011.*	*Budžet: Administrativni podaci za 2011.*	***Budžet: Projicirano na osnovu APD 2011.***	*Razlika (u % projiciranog budžeta)*
	Godišnji	*Mjesečni*	***Mjesečni***	*Mjesečni*
Scenario I	39.934.419	3.327.868	**2.911.314**	114%
Scenario II	9.285.106	773.759	**1.342.210**	58%
Scenario III	148.142.416	12.345.201	**5.463.415**	226%

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima budžeta RS za 2011. iz izvještaja "Budžetske novčane naknade za socijalnu zaštitu u BiH – Šta funkcioniše, a šta ne", i na APD 2011.

Tabela A 2. Proračun nivoa naknada i budžeta, scenario I, RS

	Udio populacije	Ukupna populacija	Administrativni podaci za budžet za 2011 (u KM)	Nominalni BDP (2011.)	Projicirani budžet (u KM)	Budžet za smanjenje siromaštva
BiH	100%	3.169.986	0,46%	25.474.000.000	0,40%	0,21%
RS	33%	1.060.290	3.327.868	8.670.100.000	2.911.314	1.544.974

1. Kategorijske naknade - invaliditet

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj kvalifikovanih domaćinstava	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknade (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene			*Domaćinstva u kojima žive invalidi*	*Invalidi*	*Jedinstvena - po osobi s invaliditetom*	
1.1. Sve	*Svi trenutno kvalifikovani za naknadu za tuđu njegu i pomoć*	0,3%	3.369,148	3.369	80,00	269.531

2. Kategorijske naknade - dječiji dodatak

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj kvalifikovanih domaćinstava	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknade (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene			*Domaćinstva s djecom*	*Djeca mlađa od 6 godina*	*Jedinstvena - po djetetu*	
1.1. Sve	*Sva djeca starosti do 6 godina*	5,2%	42.796,81	55	20,00	1.096.808

3.A Model indirektnog imovinskog cenzusa

Budžetsko ograničenje za smanjenje siromaštva: 1.544.974

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj kvalifikovanih domaćinstava	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknade (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene						
1.1. Sve	*Procijenjena potrošnja PEOO1*			*Pojedinci*	*Jedinstvena - po osobi*	
10% - procijenjena potrošnja PEOO1 <	330 (zaokruženo)	10,0%	24.616,75	106.065	15,00	1.590.975
15% - procijenjena potrošnja PEOO1 <	363 (zaokruženo)	15,0%	39.513,38	158.895	10,00	1.588.950
20% - procijenjena potrošnja PEOO1 <	390 (zaokruženo)	20,0%	56.829,14	212.278	7,00	1.485.945
2. Stepenovane naknade						
2.1 Razredi - 15%	*Potrošnja PEOO1 < 363*			*Pojedinci*	*Razredi - 15%*	
Ukupno	X * jedinstvena naknada (10)			*158.895*	*Po osobi*	*1.592.791*
1 razred < 5%		5,1%	10.887,9	53.598	15,00	803.975
2 razred 5% - 10%		4,9%	13.728,85	52.467	10,00	524.667
3 razred 10% - 15%		5,0%	14.896,62	52.829	5,00	264.149
2.2 Razredi - 20%	*Potrošnja PEOO1 < 390*			*Pojedinci*	*Razredi - 20%*	
Ukupno	X * jedinstvena naknada (7)			*212.277*	*Po osobi*	*1.537.778*
1 razred: < 10%		10,0%	24.616,75	106.065	10,00	1.060.650
2 razred: 10% - 15%		5,0%	14.896,62	52.829	60,00	316.979
3 razred: 15% - 20%		5,0%	17.315,77	53.382	3,00	160.148

3.B. Potrošnja na komunalne usluge

Budžetsko ograničenje za smanjenje siromaštva: 1.544.974

	Kriteriji	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj kvalifikovanih domaćinstava	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknade (u KM)
1. Jedinstvene						
1.1 Sva domaćinstva				*Pojedinci*	*Jedinstvene - po osobi*	
10% - potrošnje po osobi <	*Potrošnja PEOO1 za el. energiju < 11,16*	10,1%	24.270,27	106.606	15,00	1.599.090
15% - potrošnje po osobi <	*Potrošnja PEOO1 za el. energiju < 12,52*	15,1%	37.568,89	159.645	10,00	1.596.446
20% - potrošnje po osobi <	*Potrošnja PEOO1 za el. energiju < 13,65*	20,0%	49.898,34	211.816	7,00	1.482.711
2. Stepenovane naknade%						
2.1. Razredi - 15%	*Potrošnja PEOO1 za el. energiju < 12,52*			*Pojedinci*	*Razredi - 15%*	
	X * puna naknada (10)	*15,1%*		*159.645*	*Po osobi*	*1.596.448*
1 razred: < 5%	1,5	5,0%	11.890,18	53.039	15,00	795.586
2 razred: 5% - 10%	1	5,1%	12.461,09	53.567	10,00	535.669
3 razred: 10% - 15%	0,5	5,0%	13.298,62	53.039	5,00	265.193
2.1. Razredi - 20 %	*Potrošnja PEOO1 za el. energiju < 13,65*			*Pojedinci*	*Razredi - 20%*	
Ukupno	X * puna naknada (7)	*20,0%*		*211.816*	*Po osobi*	*1.540.805*
1 razred: < 10%	1,4	10,1%	24.270,27	106.606	10,00	1.066.060
2 razred: 10% - 15%	0,8	5,0%	13.298,62	53.039	6,00	318.231
3 razred: 15% - 20%	0,4	4,9%	12.329,45	52.171	3,00	156.514

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* PEOO1 potrošnja (ili samo PEOO 1) se odnosi na potrošnju po ekvivalentu odrasle osobe primjenom ljestvice OECD 1.

Tabela A 3. Proračun nivoa naknada i budžeta, scenario II, RS

	Udio populacije	Ukupna populacija	Nominalni BDP (2011.)	Projicirani budžet (u KM)
BiH	100%	3.169.986	25.474.000.000	0,19%
RS	33%	1.060.290	8.670.100.000	1.342.210

1. Model Indirektnog imovinskog cenzusa

Budžetsko ograničenje 1.342.210

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknada (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene					
1.1. Sve	*PEOO1 potrošnja*		*Pojedinci*	*Jedinstven - po osobi*	
10% - procijenjena PEOO1 potrošnja <	330 (zaokruženo)	10%	106.065	13,00	1.378.845
15% - procijenjena PEOO1 potrošnja <	363 (zaokruženo)	15%	158.895	8,00	1.271.160
20% - procijenjena PEOO1 potrošnja <	390 (zaokruženo)	20%	212.278	6,00	1.273.667
2. Stepenovane naknade%					
2.1. Razredi - 15%	*PEOO1 potrošnja < 363*		*Pojedinci*	*Razredi - 15%*	
Ukupno	X * jedinstvena naknada 8)		*158.895*	*Po osobi*	1.274.233
1 razred: < 5%		5%	53.598	12,00	643.18
2 razred: 5% - 10%		5%	52.467	8,00	419.734
3 razred: 10% - 15%		5%	52.83	4,00	311.32
2.1. Razredi - 20 %	*PEOO1 potrošnja < 390*		*Pojedinci*	*Razredi - 20%*	
Ukupno	X * jedinstvena naknada (6)		*212.278*	*Po osobi*	1.219.435
1 razred: < 10%		10%	106.065	8,00	848.52
2 razred: 10% - 15%		5%	52.83	5,00	264.15
3 razred: 15% - 20%		5%	53.383	2,00	106.766

2. Potrošnja na komunalne usluge

Budžetsko ograničenje 1.342.210

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknada (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene					
1.1. Sva domaćinstva			*Pojedinci*	*Jedinstvena - po osobi*	
Obuhvat programa 10%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 11,16*	10%	106.065	13,00	1.385.878
Obuhvat programa 15%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 12,52*	15%	158.895	8,00	1.277.157
Obuhvat programa 20%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 13,65*	20%	212.278	6,00	1.270.895
2. Stepenovane naknade%					
2.1. Razredi - 15%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 12,52*		*Pojedinci*	*Razredi - 15%*	
Ukupno	X * puna naknada (8)	*15%*	*159.645*	*Po osobi*	1.277.159
1 razred: < 5%	1,5	5%	53.039	12,00	636.469
2 razred: 5% - 10%	1,0	5%	53.567	8,00	428.535
3 razred: 10% - 15%	0,5	5%	53.039	4,00	212.154
2.1. Razredi - 20 %	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 13,65*		*Pojedinci*	*Razredi - 20%*	
Ukupno	X * puna naknada (6)	*20%*	*211.816*	*Po osobi*	1.222.383
1 razred: < 10%	1,4	10%	106.065	8,00	852.848
2 razred: 10% - 15%	0,8	5%	53.039	5,00	265.193
3 razred: 15% - 20%	0,4	5%	52.171	2,00	104.342

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* PEOO1 potrošnja (ili samo PEOO 1) se odnosi na potrošnju po ekvivalentu odrasle osobe primjenom ljestvice OECD 1.

Tabela A 4. Proračun nivoa naknada i budžeta, scenario III, RS

	Udio populacije	Ukupna populacija	Nominalni BDP (2011.)	Projicirani budžet (u KM)
BiH	100%	3.169.986	25.474.000.000	0,76%
RS	33%	1.060.290	8.670.100.000	5.463.414

1. Model indirektnog imovinskog cenzusa

Budžetsko ograničenje 5.463.414

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknada (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene					
1.1. Sve	*PEOO1 potrošnja*		*Pojedinci*	*Jedinstvena - po osobi*	
10% - procijenjena PEOO1 potrošnja <	330 (zaokruženo)	10%	106.065	51,00	5.409.315
15% - procijenjena PEOO1 potrošnja <	363 (zaokruženo)	15%	158.895	34,00	5.402.430
20% - procijenjena PEOO1 potrošnja <	390 (zaokruženo)	20%	212.278	26,00	5.519.223
2. Stepenovane naknade%					
2.1. Razredi - 15%	*PEOO1 potrošnja < 363*		*Pojedinci*	*Razredi - 15%*	
Ukupno	X * jedinstvena naknada (34)	*15%*	*158.895*	*Po osobi*	5.415.491
1 razred: < 5%		5%	53.598	51,00	2.733.513
2 razred: 5% - 10%		5%	52.467	34,00	1.783.868
3 razred: 10% - 15%		5%	52.83	17,00	898.109
2.1. Razredi - 20 %	*PEOO1 potrošnja < 390*		*Pojedinci*	*Razredi - 20%*	
Ukupno	X * jedinstvena naknada (26)	*20%*	*212.278*	*Po osobi*	5,461.597
1 razred: < 10%		10%	106.065	36,00	3.818.340
2 razred: 10% - 15%		5%	52.830	21,00	1.109.429
3 razred: 15% - 20%		5%	53.383	10,00	533.828

2. Potrošnja na komunalne usluge

Budžetsko ograničenje 5.463.414

	Kriteriji	Obuhvat programa: udio broja korisnika u ukupnoj populaciji	Broj korisnika	Pojedinačni iznos naknada (u KM)	Ukupni budžet
1. Jedinstvene					
1.1. Sva domaćinstva			*Pojedinci*	*Jedinstvena - po osobi*	
Obuhvat programa 10%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 11,16*	10%	106.606	51,00	5.436.906
Obuhvat programa 15%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 12,52*	15%	159.645	34,00	5.427.916
Obuhvat programa 20%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 13,65*	20%	211.816	26,00	5.507.211
2. Stepenovane naknade%					
2.1. Razredi - 15%	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 12,52*		*Pojedinci*	*Razredi - 15%*	
Ukupno	X * puna naknada (8)	*15%*	*159.645*	*Po osobi*	5.427.924
1 razred: < 5%	1,5	5%	53.039	51,00	2.704.994
2 razred: 5% - 10%	1,0	5%	53.567	34,00	1.821.275
3 razred: 10% - 15%	0,5	5%	53.039	17,00	901.656
2.1. Razredi - 20 %	*PEOO1 potrošnja za el.energiju < 13,65*		*Pojedinci*	*Razredi - 20%*	
Ukupno	X * puna naknada (6)	*20%*	*211.816*	*Po osobi*	5.473.338
1 razred: < 10%	1,4	10%	106.606	36,00	3.837.816
2 razred: 10% - 15%	0,8	5%	53.039	21,00	1.113.810
3 razred: 15% - 20%	0,4	5%	52.171	10,00	521.712

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. *Napomena:* PEOO1 potrošnja (ili samo PEOO 1) se odnosi na potrošnju po ekvivalentu odrasle osobe primjenom ljestvice OECD 1.

Tabela A 5. Udio naknada u ukupnoj potrošnji korisničkih domaćinstava poslije transfera, po kvantilama, scenario I, RS

1. Kategorijske naknade + indirektni imovinski cenzus

			Kvantile na osnovu potrošnje PEOO1 prije transfera				
	Obuhvat programa		**9.345**	2.918	2.112	1.482	0.903
Ukupne naknade (kategorijske + indirektni imovinski cenzus, jedinstvene, 10%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	0.558	0.244	0.162	0.209	0.082
		standardna greška (u %)	**7.331**	3.015	2.131	1.417	0.890
Ukupne naknade (kategorijske + indirektni imovinski cenzus, jedinstvene, 15%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	0.399	0.167	0.143	0.166	0.071
		standardna greška (u %)	**5.585**	2.608	1.926	1.401	0.866
Ukupne naknade (kategorijske + indirektni imovinski cenzus, jedinstvene, 20%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	0.310	0.119	0.108	0.135	0.063
		standardna greška (u %)	**8.048**	2.617	2.011	1.399	0.873
Ukupne naknade (kategorijske + indirektni imovinski cenzus, stepenovane, 15%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	0.518	0.176	0.133	0.173	0.070
		standardna greška (u %)	**7.012**	2.666	2.001	1.414	0.876
Ukupne naknade (kategorijske + indirektni imovinski cenzus, stepenovane, 20%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	0.408	0.145	0.127	0.165	0.070
		standardna greška (u %)	**9.345**	2.918	2.112	1.482	0.903
2. Kategorijske naknade + komunalni troškovi							
Ukupne naknade (kategorijske + električna energija, jedinstvene, 10%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**7.619**	3.833	2.324	1.373	0.917
		standardna greška (u %)	0.441	0.271	0.166	0.121	0.071
Ukupne naknade (kategorijske + električna energija, jedinstvene, 15%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**6.516**	3.344	2.133	1.527	0.937
		standardna greška (u %)	0.330	0.174	0.120	0.158	0.062
Ukupne naknade (kategorijske + električna energija, jedinstvene, 20%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**5.491**	2.776	1.950	1.454	0.890
		standardna greška (u %)	0.346	0.124	0.104	0.146	0.054
Ukupne naknade (kategorijske + električna energija, stepenovane, 15%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**6.901**	3.260	2.133	1.407	0.876
		standardna greška (u %)	0.401	0.209	0.148	0.129	0.061
Ukupne naknade (kategorijske + električna energija, stepenovane, 20%)	N/A	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**5.777**	2.762	1.994	1.394	0.860
		standardna greška (u %)	0.335	0.162	0.115	0.133	0.053

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. Napomena: "Potrošnja domaćinstva poslije transfera" se odnosi na potrošnju korisničkih domaćinstava nakon isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju I. Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (po ljestvici OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju I.

Tabela A 6. Udio naknada u ukupnoj potrošnji poslije transfera, po kvantilama, scenario II, RS

1. Model indirektnog imovinskog cenzusa

			Kvantile na osnovu potrošnje PEOO1 prije transfera				
1. Jedinstvena naknada za sve	Obuhvat programa		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	10%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**7.841**	4.153	3.339	2.822	1.958
		standardna greška (u %)	0.276	0.125	0.113	0.124	0.145
	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**4.872**	2.530	2.012	1.624	1.184
		standardna greška (u %)	0.164	0.048	0.051	0.060	0.064
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**3.707**	1.910	1.517	1.223	0.891
		standardna greška (u %)	0.128	0.036	0.039	0.045	0.048
2. Naknade po razredima za sve	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**5.290**	1.929	1.575	1.305	0.993
		standardna greška (u %)	0.250	0.128	0.149	0.208	0.187
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**3.809**	1.432	1.149	0.830	0.591
		standardna greška (u %)	0.169	0.075	0.095	0.115	0.162

2. Potrošnja za komunalije

			Kvantile na osnovu potrošnje PEOO1 prije transfera				
1. Jedinstvena naknada za sve	Obuhvat programa		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	10%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**7.652**	4.188	3.269	2.484	1.697
		standardna greška (u %)	0.330	0.089	0.081	0.047	0.078
	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**4.758**	2.597	1.990	1.589	1.063
		standardna greška (u %)	0.190	0.042	0.042	0.047	0.050
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**3.586**	1.977	1.538	1.163	0.796
		standardna greška (u %)	0.131	0.027	0.029	0.033	0.035
2. Naknade po razredima za sve	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**5.245**	2.350	1.865	1.258	0.825
		standardna greška (u %)	0.280	0.128	0.146	0.155	0.120
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**3.726**	1.777	1.467	0.950	0.638
		standardna greška (u %)	0.193	0.083	0.090	0.100	0.074

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. Napomena: "Potrošnja domaćinstva poslije transfera" se odnosi na potrošnju korisničkih domaćinstava nakon isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju II. Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (po ljestvici OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju II.

Tabela A 7. Udio naknada u ukupnoj potrošnji poslije transfera, po kvantilama, scenario III, RS

1. Model indirektnog imovinskog cenzusa

			Kvantile na osnovu potrošnje PEOO1 prije transfera				
1. Jedinstvena naknada za sve	Obuhvat programa		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	10%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**25.099**	14.971	11.837	10.222	7.442
		standardna greška (u %)	0.666	0.379	0.348	0.414	0.384
	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**17.946**	10.094	8.011	6.550	4.927
		standardna greška (u %)	0.488	0.173	0.179	0.228	0.218
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**14.404**	7.831	6.227	4.909	3.437
		standardna greška (u %)	0.563	0.106	0.127	0.120	0.258
2. Naknade po razredima za sve	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**18.844**	7.832	6.325	5.266	4.158
		standardna greška (u %)	0.724	0.494	0.522	0.796	0.769
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**15.388**	6.086	5.093	3.613	2.658
		standardna greška (u %)	0.692	0.300	0.369	0.464	0.688

2. Potrošnja za komunalije

			Kvantile na osnovu potrošnje PEOO1 prije transfera				
1. Jedinstvene naknade za sve	Obuhvat programa		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	10%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**24.465**	15.026	11.795	8.793	6.353
		standardna greška (u %)	0.773	0.291	0.277	0.301	0.369
	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**17.469**	10.337	8.036	6.391	4.376
		standardna greška (u %)	0.551	0.157	0.165	0.197	0.219
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**13.880**	8.119	6.394	4.860	3.360
		standardna greška (u %)	0.426	0.107	0.119	0.134	0.155
2. Naknade po razredima za sve	15%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**18.592**	9.489	7.588	5.147	3.130
		standardna greška (u %)	0.824	0.501	0.522	0.546	0.432
	20%	naknada u % potrošnje domaćinstva poslije transfera (prosjek)	**14.402**	7.575	6.377	4.134	2.654
		standardna greška (u %)	0.636	0.344	0.357	0.370	0.305

Izvor: Proračuni autora zasnovani na APD 2011. Napomena: "Potrošnja domaćinstva poslije transfera" se odnosi na potrošnju korisničkih domaćinstava nakon isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju III. Kvantile potrošnje su zasnovane na mjesečnoj potrošnji po ekvivalentu odrasle osobe (po ljestvici OECD 1) prije isplate transfera koji će biti zamijenjeni po scenariju III.

Dodatak II

Tabela: Spisak svih varijabli koje su inicijalno bile uključene u proces ocjenjivanja novokalibriranih modela indirektnog imovinskog cenzusa, cjelokupna populacija kao i urbani/ruralni modeli, FBiH i RS

		FBiH			RS		
		Ukupno	*Urbano*	*Ruralno*	*Ukupno*	*Urbano*	*Ruralno*
	Tip	*stan.*			*stan.*		
Karakteristike domaćinstva							
Starost nosioca domaćinstva	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je muškarac	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva ima stalno boravište u BiH	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva živi u neformalnom braku	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je udovac/udovica	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je završio/la srednje obrazovanje	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva ima viši stepen obrazovanja	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je zaposlen/a po stalnom ugovoru	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je za poslen/a po povremenom ili nekom drugom tipu ugovora[1]	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je nezaposlen/a	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva je penzioner (u starosnoj ili prijevremenoj penziji)	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Nosilac domaćinstva ima zvanično rješenje o invaliditetu od komisije/zavoda	Zamjenska	•		•	•	•	
Logaritam veličine domaćinstva		•	•	•	•	•	•
Broj djece mlađih od 6 godina				•		•	•
Broj djece od 6-13 godina				•		•	•
Broj djece mlađih od 14 godina		•			•	•	
Broj djece u dobi od 14-17 godina		•		•	•	•	
Broj djece mlađe od 18 godina			•			•	•
Broj starih preko 65 godina		•	•	•	•	•	•
Broj penzionera (u starosnoj ili prijevremenoj penziji)		•	•	•	•	•	•
Broj zaposlenih članova domaćinstva (puno ili djelimično radno vrijeme)		•	•	•	•	•	•
Indikator zavisnosti: broj članova domaćinstva na jednog zaposlenog		•	•	•	•	•	•
Karakteristike stana							
Stan se nalazi u urbanom području	Zamjenska	•			•		
Stan je porodična kuća ili dio kuće	Zamjenska	•	•	•	•		•
Stan je dio objekta u kom živi više porodica u zgradi sa manje od 10 stanova	Zamjenska	•	•		•	•	•
Stan je dio objekta u kom živi više porodica u zgradi sa više od 10 stanova	Zamjenska	•	•			•	•
Starost stana		•	•	•	•	•	•
Broj osoba po jednoj sobi		•	•	•	•	•	•
Stan ima izdvojenu kuhinju	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Glavni izvor vode za stan se cijevima dovodi u stan	Zamjenska			•		•	•
Stan uglavnom koristi vodu iz individualnog izvora (bunar, samostojeća cijev...)	Zamjenska			•		•	•
Stan ima kanalizacioni sistem	Zamjenska		•			•	•

Stan ima unutrašnje kupatilo sa protočnim toaletom za kolektivnu upotrebu	Zamjenska	•				•	•
Stan ima unutrašnje kupatilo sa protočnim toaletom za vlastitu upotrebu	Zamjenska	•		•		•	•
Stan ima unutrašnji protočni toalet za vlastitu upotrebu	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Stan ima telefonsku liniju	Zamjenska	•	•	•	•		•
Stan ima garažu	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Stan ima podrum, šupu, kotlovnicu i sl.	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Stan ima tavan	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Stan ima balkon	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Stan ima baštu	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Stan ima grijanje	Zamjenska	•	•	•	•		•
Stan se grije jednim grijnim tijelom	Zamjenska					•	
Stan se grije preko toplane	Zamjenska					•	
Stan uglavnom koristi ugalj kao gorivo za grijanje	Zamjenska			•		•	•
Stan ima toplu vodu (na slavini)	Zamjenska	•		•	•		
Stan ima plinski bojler	Zamjenska	•	•			•	•
Pravni status stana: domaćinstvo je (zajednički) vlasnik (čak i ako stan nije u potpunosti otplaćen)	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Pravni status stana: Unajmljen na kraće ili duže vrijeme	Zamjenska	•	•		•	•	•
Povrh glavnog stana, domaćinstvo koristi još jedan stan, kuću ili vikendicu	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Posjedovanje trajnih dobara							
Domaćinstvo posjeduje električno/plinsko kuhalo	Zamjenska	•		•	•		
Domaćinstvo posjeduje peć na drva ili ugalj	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje mašinu za pranje posuđa	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje mašinu za pranje veša	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje opremu za čišćenje (usisivač za prašinu, aparat za čišćenje tepiha)	Zamjenska	•		•	•	•	
Domaćinstvo posjeduje peć, grijač, bojler, “napu”	Zamjenska	•	•	•	•		•
Domaćinstvo posjeduje klima uređaj	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje mašinu za šivanje ili pletenje	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje automobil kupljen u zadnjih 12 mjeseci	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje automobil koji nije kupljen u zadnjih 12 mjeseci	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje bicikl	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje motocikl, skuter, moped	Zamjenska	•		•	•	•	
Domaćinstvo posjeduje telefon (uporedi s modulom 6)	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje mobilni telefon	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje faks	Zamjenska	•	•			•	•
Domaćinstvo posjeduje satelitsku antenu	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje DVD ili video snimač	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo posjeduje HiFi sistem (CD i MP3 plejer i sl.)	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo ima internet konekciju	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo ima priključak na kablovsku TV	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo ima telefonski priključak	Zamjenska	•	•	•	•	•	•
Domaćinstvo ima konekcijski paket	Zamjenska	•	•	•	•	•	•

Priuštivost odabranih izdataka							
Log komunalnih izdataka[2]	Zamjenska	●	●	●	●	●	●
Izvor prihoda (zamjenska varijabla)							
Bar jedan član domaćinstva primio je penziju u posljednjih mjesec dana[3]	Zamjenska	●	●	●	●	●	●
Bar jedan član domaćinstva primio je borački dodatak u posljednjih mjesec dana[4]	Zamjenska	●	●	●			●

Napomene:
● Uključeno u inicijalni skup varijabli za stepenovanu ocjenu modela indirektnog imovinskog cenzusa
[1] Sezonski, pregovorno itd.
[2] Električna energija, plin, centralno grijanje, vodovod/kanalizacija, odvoz smeća.
[3] U penzione prihode spadaju starosna penzija porodična penzija, radnoinvalidska penzija, inostrana penzija i boračka penzija.
[4] U boračke naknada spadaju lične invalidnine (vojne invalidnine), dodatak za tuđu brigu i pomoć, porodične naknade, borački dodaci (u FBiH i RS), te naknade za demobilisane borce (FBiH).